

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Kambodža, Pol Potovi Rudí Khmerové a
jejich reflexe v československém
Rudém právu v letech 1973–1979**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Filip Petlička

Historie ve vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 22. června 2017

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	3
1. Dějiny Khmerů do roku 1954.....	6
1.1. Počátky khmerských dějin.....	6
1.2. Angkorská říše.....	7
1.3. Od Angkoru po francouzskou kolonii.....	8
1.4. Francouzská koloniální nadvláda.....	9
1.5. Boj o nezávislost.....	10
2. Nástup levice a její radikalizace.....	12
2.1. Nezávislá Kambodža.....	12
2.2. Buddhistický socialismus.....	13
2.3. Neúspěchy zahraniční politiky.....	13
2.4. Převaha komunistů.....	15
3. Občanská válka 1973–1974.....	20
3.1. Americké bombardování do 15. 8. 1973.....	22
3.2. Další témata v letech 1973–1974.....	29
4. Vznik a doba fungování Demokratické Kampučie 1975–1978.....	34
4.1. „Osvobození“ Phnompenhu v dubnu 1975.....	35
4.2. Demokratická Kampučie 1975–1978.....	39
4.3. Eskalace roztržky s Vietnamem v roce 1978.....	41
5. Svržení vlády Rudých Khmerů 1979.....	47
5.1. Druhé osvobození Phnompenhu.....	48
5.2. Nová kambodžská vláda a nová Kambodža.....	49
5.3. Svědectví z Demokratické Kampučie.....	51
Závěr.....	53

Resumé	55
Literatura.....	56
Primární zdroje.....	56
Sekundární literatura.....	56
Internetové zdroje.....	58
Přílohy.....	59

Úvod

V letech 1973–1975 se v Indočíně odehrála jedna z nejstrašnějších kapitol lidských dějin. V nejmenší z indočínských zemí, Kambodži, se po svržení prince Norodoma Sihanuka v roce 1970 rozpoutala občanská válka mezi vládním vojskem prezidenta Lon Nola a tzv. Rudými Khmery, příslušníky pseudokomunistického hnutí. Toto hnutí si svými myšlenkami, založenými na čínském komunismu, získalo širokou podporu venkovského obyvatelstva země. Občanská válka vyniká nad ostatními událostmi v Indočíně především bezohlednou brutalitou na obou stranách. Válka, která trvala celkem pět let, přivedla celou zemi k naprostému rozvratu, a to mimo jiné i vinou amerického bombardování, které podporovalo v rámci doktríny zadržování komunismu vládní režim Lon Nola. Dnes je tato americká intervence všeobecně vnímána jako nejhorší vojensko-politické působení v dějinách USA. Plošné bombardování Kambodže téměř úplně zničilo kambodžskou infrastrukturu a zabilo desetitisíce lidí, včetně civilistů. Toto bombardování ještě umocnilo vzestup Rudých Khmerů.

Po vítězství Rudých Khmerů nad Lon Nolovým režimem, který je dnes ovšem také všeobecně vnímán velice negativně, byl nastolen režim ještě horší a tragičtější. Demokratická Kampučie, jak se stát Rudých Khmerů nazýval, se stala jedním velkým pracovním a vyhlazovacím táborem, ve kterém soustavně probíhal sociální experiment, vzdáleně založený na marxismu, dotažený ad absurdum. Velká města byla vysídlena, veškeré obyvatelstvo se mělo stát rolníky, kteří s použitím primitivních pracovních postupů a nástrojů měli celou zemi proměnit v čistě agrární stát. Zemědělské komuny byly řízeny Rudými Khmery do posledních detailů. Byla zrušena instituce manželství a rodiny, byly zrušeny peníze, zavřeny školy i nemocnice, prakticky neexistovala žádná kultura a jedinec byl degradován do pozice pouhého výrobního nástroje státu bez jakýchkoliv osobních práv či svobod.

Během let 1975–1978 zemřelo v nelidských podmínkách cca 2 000 000 až 3 000 000 lidí. Zemřeli hladem, žízní, horkem, vysílením, nebo byli brutálním způsobem popraveni, většinou ubiti, doslova rozsekáni mačetami či zastřeleni. Přesné počty mrtvých nebo popravených dnes není možné přesně zjistit.

Jedná se o jednu z nejhorších genocid na jednom národě v dějinách. Ze zhruba 8 000 000 Kambodžanů před válkou, zemřela nebo byla zabita zhruba jedna třetina.

Hlavním cílem této práce je zmapování reflexe těchto událostí v československém oficiálním tisku, konkrétně v Rudém právu. Rudé právo, oficiální mluvčí KSČ, pokud chtělo o těchto událostech informovat, muselo zaujmout postoj k aktuálnímu dění a brutalitě Rudých Khmerů, kteří se otevřeně hlásili k socialismu a myšlenkám marxismu–leninismu. Hlavním cílem této práce je komparace Rudým právem přinášovaných informací s aktuálními výsledky vědecké práce o tomto tématu.

Součástí práce je také stručné shrnutí kambodžských dějin od počátku letopočtu do roku 1973, protože khmerská kultura je velice specifickou v kontextu nejen celoasijském, ale i indočínském.

Drtivá většina literatury k tématu kambodžské genocidy je psaná pouze anglicky, jen minimum jí existuje v českém překladu.

Původní česká odborná literatura k tomuto tématu neexistuje téměř vůbec, s výjimkou několika vysokoškolských kvalifikačních prací, které se zaměřují na vybrané konkrétní aspekty totalitního režimu Rudých Khmerů.

Tato skutečnost je také hlavním motivem výběru tématu. Kambodža a Rudí Khmerové jsou v české historiografii víceméně opomíjeni a zůstávají ve stínu jiných událostí, především vietnamské války, či jiných genocid, které byly spáchány ve 20. století a co do počtu obětí daleko přesahují kambodžské události. Pokud už se česky psaná odborná literatura zabývá tématem Kambodže, jedná se většinou o přehledové

práce, které mapují dějiny Khmerů a Kambodže jako celku a je Demokratické Kampučii věnována jen okrajová pozornost.

Za účelem této práce byla vytvořena kompletní rešerše článků v Rudém právu v období od 1. 1. 1973 do 31. 12. 1979, která obsahuje celkem 528 různých zmínek o událostech v Kambodži, a to včetně veškerého doprovodného materiálu, jako jsou fotografie a karikatury.

Kompletní rešerše je vzhledem k rozsahu přiložena v elektronické podobě, která byla pořízena z Digitalizovaného archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR.

1. Dějiny Khmerů do roku 1954

Ze všeho nejdříve je důležité se seznámit s dějinami Kambodže. Znalost toho, jak se khmerská kultura vyvíjela a proměňovala, je důležitá pro správné pochopení událostí ve sledovaném období, které jsou tolik specifické ve světových dějinách, a to především pro specifika khmerské kultury a společnosti, které se vyvíjely již od počátku letopočtu.

1.1. Počátky khmerských dějin

Formování khmerské¹ civilizace se datuje do druhé poloviny prvního tisíciletí před naším letopočtem². Území dnešní Kambodže bylo velmi bohaté na naleziště železa, a tak se zde velmi rychle vyvinulo zpracování tohoto kovu a civilizace se začala rychle konsolidovat. V tomto období také vznikají první opevněná sídla a města.

V první polovině prvního tisíciletí se začala vytvářet khmerská kultura a identita, v jejíž téměř nezměněné podobě přetrvala až do současnosti. Toto období se nese ve znamení přejímání vlivů z okolních vyspělejších kultur. Jedná se o čínský vliv ze severu, ale mnohem intenzivněji jde o vliv indický, vliv hinduismu z jihu. V této době se také formuje první státní útvar na území Kambodže. Jedná se o polomytický stát tradičně zvaný „Fu-Fan“³ v deltě Mekongu. Předpokládá se, že se jednalo o obchodně silně orientovaný státní útvar, který využíval své výhodné přímořské polohy k hojným stykům s okolními státy. K této nejstarší etapě kambodžských dějin nemáme příliš mnoho pramenů. Pokud už nějaké jsou, tak pouze cizí provenience, především čínské. Během 6. století zmínky o „Fu-Fanu“ postupně mizí z čínských záznamů a s nimi

1 Obyvatelé Kambodže jsou, a sami sebe tak označují, Khmerové. Odtud také označení pro kambodžské komunisty „Rudí Khmerové“, tedy v podstatě „Kambodžští komunisté“.

2 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 32.

3 Jedná se o čínské slovo, jehož význam je neznámý a které se objevilo opakovaně v čínských kronikách.

se postupně vytrácí i první jednotný státní útvar⁴. Vznikají jednotlivé menší městské státy a čím dál tím více se rozšiřuje civilizace také do vnitrozemí.

1.2. Angkorská říše

Vrchol khmerské civilizace přichází až s Angorskou říší⁵. Její vznik je kladem na začátek 9. století, kdy khmerské kmeny a jednotlivé městské státy sjednotil král Džavajarman II.⁶ Již od tohoto panovníka až dodnes se s osobou khmerského panovníka pojí princip *Dévarádži*⁷, tedy princip toho, že panovník je zároveň jak svrchovaným králem, tak živoucím a nedotknutelným bohem. Tento princip se udržel v khmerské kultuře až do 20. století.

Od 9. století existovalo jednotné Angkorské království⁸, které se ale upevňovalo jen velmi pomalu a až do 11. století prošlo různými fázemi s různou úrovní vlivu a stability. Vrcholu se Angkorské říši dostalo ve 12. století, které pro Khmery začalo roku 1113 korunovaci Sújavarmana II⁹. Za jeho vlády se Angkorská říše konsolidovala jako mocný stát s dominantním vlivem v oblasti dnešní Indočíny. Vedl celou řadu expanzivních výbojů na území dnešního Vietnamu i Thajska. Vedl také úspěšné diplomatické styky s Čínou. Tento vladař upevnil panovnickou moc, centralizoval stát a byl velice silným panovníkem jak v zahraniční, tak i ve vnitrostátní politice. Ovšem asi největším odkazem Sújavarmana II. je stavba jeho vlastní hrobky. Královská hrobka zasvěcená Šivovi je dodnes největším chrámovým komplexem na světě. Angkor Vat je symbolem dnes již zašlé slávy, kdy Khmerové fakticky ovládali Indočínu a určovali politický i kulturní směr celé jihovýchodní Asie. Toto období je

4 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 64. – 73.

5 Angkorská říše je pojmenována dle hlavního města Angkoru v severozápadní části Kambodže a dnes se jedná o nejvýznamnější archeologické naleziště na území Kambodže.

6 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 16.

7 Tamtéž, s. 17.

8 Tamtéž, s. 17.

9 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 74.

velice dobře zdokumentováno díky celé řadě různých zápisů a nápísů. Celý angkorský komplex je obrovskou kamennou kronikou doby vlády Sújavarmana II., kterou pro Khmery odkryli ale až Francouzi v 19. století.

V následujících letech se Khmerové po nějakou dobu udrželi na vrcholu vlivu, ale od 13. století docházelo k postupnému úpadku. Vpád Mongolů i rostoucí vliv sousedního Siamu vedly ke ztrátě vlivu i postupné decentralizaci státu. Definitivní tečkou za slávou Angkorské říše bylo opuštění hlavního města Angkoru za vlády krále Sorypora někdy v první polovině 15. století¹⁰.

1.3. Od Angkoru po francouzskou kolonii

V následujícím období, během 16. století, se z Angkorského království stal menší, ovšem stabilizovaný stát, který se orientoval na obchod především s Čínou a obranu vlastního území před stále více se rozpínajícím Siamem¹¹. Khmerové se tak dostali do pozice „druhořadého národa“, který již jen žil z odkazu kdysi velké a mocné říše. Toto vedlejší postavení se ještě více začalo prohlubovat na počátku 17. století, kdy se vedle Siamu začal v Indočíně prosazovat s velkou intenzitou také Vietnam. Khmerové tak definitivně uvízli mezi Siamem na západě a Vietnamem na východě. Během celého 17. a 18. století se tyto dvě mocnosti střídavě prosazovaly v jihovýchodní Asii, a to vždy na úkor Khmerů. Dominance definitivně dosáhli Vietnamci na počátku 19. století, kdy byl dovršen postupný proces „vietnamizace“¹² Khmerů, který započal již v 17. století a který Khmerové jen velmi těžce snášeli. Ten v nich zakořenil odpor k Vietnamcům a silně se projevoval i v pozdějších obdobích a to až do vzniku francouzské kolonie.

10 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 194.

11 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 31. – 44.

12 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 209.

1.4. Francouzská koloniální nadvláda

V polovině 19. století se celá Indočína dostává do zcela nové situace a etapy svých dějin. S příchodem Francouzů končí boje o nadvládu mezi místními národy a hybnou silou se stává francouzská koloniální vláda. V roce 1858 vzniká Francouzská Kočínčina. Prakticky okamžitě se Francouzi orientují i na území Kambodže. Khmerové si ovšem nejspíše ani neuvědomovali, co spolupráce s Francouzi může přinést. Král Norodom¹³ ve Francouzích viděl možnost vyvážit v Kambodži vliv Siamu, a tak poměrně ochotně spolupracoval¹⁴. Tato spolupráce vyvrcholila v roce 1863 podpisem smlouvy o protektorátu. Tímto se Kambodža zcela dobrovolně odevzdala pod francouzskou koloniální správu. Francie postupně posilovala svůj vliv v protektorátu, nicméně ne tak rychle, jak by si přála. Navíc se v Kambodži rozrůstala neochota s Francouzi spolupracovat, platit jim za vojenskou ochranu. Vlnu nevole ovšem vyvolalo především francouzské rozhodnutí zrušit otroctví, kterážto instituce měla mezi Khmery silnou tradici a silně tradicionalističtí Khmerové tento zákaz nesli jen velmi těžko. V roce 1884 se proto generální guvernér Kočínčiny Charles Thomson¹⁵ rozhodl krále Norodoma přimět ke spolupráci. Připlul po řece Mekong s několika vojáky na dělovém člunu do Phnompenhu a donutil krále podepsat smlouvu, ve které de facto přijímá svrchovanou vládu Francouzů. Ti prakticky okamžitě začali dosazovat své rezidenty do všech provinčních měst. Ponížený král ovšem našel zastání v lidu, který začal velmi hlasitě protestovat a organizovat povstání. Francouzům se sice podařilo vojenskou silou dosáhnout dílčích úspěchů a získat pod kontrolu větší města, ale guerillová válka vedená venkovany byla nad francouzské síly. Král Norodom tak lavíroval mezi povstáním, které potřebovalo podporu svého božského panovníka, a Francouzi, se kterými vyjednával o případných ústupcích z jejich strany. Po domluvě s Francouzi král

13 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 162.

14 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 47.

15 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 164.

osobně ukončil povstání¹⁶. Francouzi zpomalili prohlubování koloniální správy a začali s politikou pomalých a postupných kroků. Přesto francouzský vliv postupně rostl. Především díky tomu, že Francouzi obsazovali všechny úřady buďto Vietnamci, či věrnými Khmery z nižších vrstev, které si kupovali penězi a iluzorním pocitem moci. To vedlo také k postupnému oslabení vlivu krále Norodoma. V roce 1904 se trůnu ujal po Norodomově smrti jeho bratr Sisovath, který byl mnohem ochotnější ke spolupráci s Francouzi. Následovalo dlouhé období relativního klidu a opravdové dominance francouzské koloniální správy. Králové, kteří přišli po Sisovathovi, se stali francouzskými loutkami, které plnily pouhou ceremoniální funkci v přepychu za francouzské peníze¹⁷.

1.5. Boj o nezávislost

Situace se začala měnit až koncem 30. let, kdy se stále více projevovala nevole k Francouzům a vlastní nacionalismus. V roce 1936 se začaly vydávat první khmerské noviny „Nagara Vatta“, což v khmerském jazyce znamená Angor Vat¹⁸. S vypuknutím druhé světové války a příchodem Japonců byly všechny khmerské naděje upínány právě k Japoncům, kteří ovšem na základě dohody s vládou ve Vichy působili v Indočíně pouze vojensky a správní a úřední moc zůstala v rukou Francouzů. Záblesk svobody přišel v roce 1945, kdy Japonci od Francouzů přebrali kontrolu úplně a mladý král Norodom Sihanuk¹⁹ vyhlásil 13. března 1945 Kambodžskou nezávislost na Francii²⁰. Nově nabytá svoboda však netrvala příliš dlouho, protože hned po skončení války v Tichomoří do Phnompenhu přišla britská armáda a s ní se vrátili i francouzští úředníci. Ti ale byli ochotní k celé řadě ústupků ve prospěch Norodoma Sihanuka. Nicméně Khmerové se nechtěli smířit s obnovenou, byť omezenou, francouzskou nadvládou, a tak proti nim podnikali celou řadu

16 Tamtéž, s. 166.

17 Zeleenda, J., *Kambodža*, s. 56.

18 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 179.

19 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 216.

20 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 60.

výpadů, a to jak politických, tak vojenských. Již od roku 1940 působila na území Kambodže levicová osvobozenecská armáda „Khmer Issarak“²¹.

Po vypuknutí vietnamsko-francouzské války zůstávala Kambodža zpočátku stranou, především z důvodů tradiční nedůvěry Khmerů vůči Vietnamcům a zároveň z důvodu přezíravého postoje Vietnamců vůči Khmerům. K jistému sblížení však přece docházelo, a to skrze Komunistickou stranou Indočíny, která byla ale v roce 1951 rozpuštěna a vznikly samostatné národní levicové strany. V Kambodži to byla Kambodžská lidová revoluční strana, jejíž řady plnili z velké části levicově orientovaní studenti z Francie. Král Norodom Sihanuk se ovšem obával o své postavení a ztrátu vlivu, a tak započal vlastní diplomatickou cestu k nezávislosti, tzv. „královské křížové tažení za nezávislost“²². Podnikl diplomatickou cestu po Spojených státech a Francii, která mu přinesla velkou popularitu po celé Kambodži. Francouzi pochopili, že situace je neudržitelná a válka s Vietnamem vážala téměř všechny jejich síly, a proto přistoupili na Sihanukovi podmínky a 9. listopadu 1953 byla vyhlášena Kambodžská nezávislost.

Již v roce 1954 vyslala Kambodža svou nezávislou delegaci na konferenci v Ženevě, což byla silná rána pro Vietnam, který tak ztratil naději na své výsadní postavení v rámci Indočíny i na uznání kambodžských levicových partyzánů jako politického hnutí²³.

21 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 216.

22 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 199.

23 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 221.

2. Nástup levice a její radikalizace

Získáním nezávislosti na Francii se začala zcela nová kapitola kambodžských dějin, na kterou ovšem khmerská společnost nebyla připravena. Ačkoliv zpočátku se vývoj ubíral poměrně slibným a zajímavým směrem, byla Kambodža brzy vtažena do víru světových událostí, o které nestála, se kterými se nedokázala vyrovnat, a které ji v konečných důsledcích uvrhly až na samé dno. Pochopení okolností, především období vlády prince Norodoma Sihanuka, které předcházelo vládě Rudých Khmerů, je naprosto nezbytné, jelikož následné události přímo vycházejí z událostí této části khmerských dějin.

2.1. Nezávislá Kambodža

Král Norodom Sihanuk se stal díky diplomatickému řešení kambodžské nezávislosti bezkonkurenčně nejpopulárnějším mužem Kambodže a jeho pozice se zdála naprosto nezpochybnitelná. Umožnila mu začít v zemi provádět reformy dle svých vlastních představ. Ze všeho nejdříve se vyrovnal s opozicí, zejména levicovou, a založil vlastní politické uskupení „Sangkum Rastr Niyum“²⁴. Toto národní politické hnutí do sebe pojalo téměř všechny ostatní politické strany, které byly, byť často jen částečně, nakloněny Sihanukovi a to včetně „Strany obnovy“ podplukovníka Lon Nola²⁵. V následujících volbách roku 1955 získal Sihanuk se svým uskupením více než 80 % hlasů a úplně ovládl národní shromáždění i vládu. Nicméně již tyto první volby provázela řada pochybností o jejich regulérnosti a v dalších letech se situace ještě zhoršovala.²⁶ V době svého volebního triumfu už však Sihanuk nebyl králem. Začátkem roku 1955 totiž abdikoval na titul kambodžského krále a ponechal si jen funkci předsedy vlády. To vše proto, aby se mohl naplno věnovat reformám a nastolit tak plně demokratický systém, zbavit zemi korupce a vykořisťování venkovského lidu. Vzdal se svého královského

24 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 205.

25 Tamtéž, s. 205.

26 Short, P., *Pol Pot*, s. 139.

titulu, aby se tak oprostil od starého režimu a mohl budovat režim nový, lepší.

2.2. Buddhistický socialismus

Oficiálním programem Sangkumu se stal takzvaný „buddhistický socialismus“²⁷. Tento název byl ovšem jen jakýmsi marketingovým tahem. Slovo buddhismus bylo použito čistě z toho důvodu, že drtivá většina²⁸ Khmerů byla buddhisty, a proto Sihanuk předpokládal, že si jeho program lépe osvojí, pokud jim bude skrze název bližší. Slovo „socialismus“ také nikterak nemělo vyjadřovat blízkost k marxismu, ale pouze naplňovalo Sihanukovu snahu o společenské narovnání Khmerů a zlepšení postavení nejhudších rolníků. Dalším cílem užití slova „socialismus“ byla snaha o získání alespoň části levice na svou stranu.

Sihanukův socialismus ovšem zahrnoval také plánované hospodářství, které mu umožňovalo mít víceméně úplný vliv na většinu aspektů Khmerského života. To přinášelo velice rychlé a významné výsledky. Ve druhé polovině padesátých let se tak dostavil prudký rozvoj infrastruktury, vzdělávacího systému, zdravotnictví i průmyslu. To vše především díky zahraniční politice bezvýhradné neutrality, kterou Sihanuk striktně dodržoval²⁹. Naprostá neutralita umožňovala aktivní obchodní kontakty jak s USA, tak se SSSR. Obě velmoci tak poskytovaly Kambodži hospodářskou pomoc a to současně, což vedlo k opravdu rychlému rozvoji celé země.

2.3. Neúspěchy zahraniční politiky

Přes snahu o úplnou neutralitu se musela Kambodža vyrovnávat s velkým tlakem ze strany Spojených států, které měly v Indočíně dominantnější postavení a v rámci stále platné politiky „zadržování

27 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 205.

28 Výjimku tvořily pouze malé horalské kmeny, především na severu země, které vyznávaly různé formy animistických náboženství.

29 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 74.

komunismu“ se snažily o získání vlivu v zemích, které byly potencionálně ohroženy komunistickou expanzí. Mezi takové se řadila i Kambodža, která sousedila s Čínskou lidovou republikou a čile obchodovala se Sovětským svazem.

I v této situaci se, tak jako již tolikrát, opět Khmerové ocitli mezi Thajskem a Vietnamem. Především prozápadní Thajsko a Jižní Vietnam se pokoušeli o přiklonění Norodma Sihanuka na stranu USA. Jižní Vietnam měl na konci padesátých let hned několik důvodů proč se angažovat do vnitrostátních záležitostí Kambodže. Především potřeboval každého možného spojence v eskalujícím konfliktu se Severním Vietnamem. Také ale velmi těžce nesl to, že přes kambodžské území vede část Ho Či Minovy stezky, po které se beztrestně pohybují severovietnamští partyzáni. Napjaté vztahy s Jižním Vietnamem přinesli několik incidentů, které celou situaci jen zhoršovaly. V roce 1959 byl přichystán puč v provincii Sieam reap proti Sihanukovi³⁰. Ten byl obviněn ze spolupráce s komunisty, ale k žádnému vážnému ohrožení Norodoma Sihanuka nedošlo, jelikož vůdcové povstání se velice brzy sami k puči přiznali a celou akci zastavili. Ovšem fakt, že připravovaný převrat byl podporován a možná i organizován ze Saigonu, a to vše s vědomím americké CIA, jen zmenšoval oficiální kambodžskou důvěru k Jižnímu Vietnamu. Krátce poté došlo ovšem k mnohem vážnějšímu incidentu. Siagonská vláda přichystala na Sihanuka atentát a zaslala mu kufřík s výbušninou. Během atentátu bylo zabito několik královských úředníků, samotný princ Sihanuk ale nebyl ani zraněn³¹. Tyto případy a další nedorozumění vedli Sihanuka k postupnému omezování styků s USA. V roce 1961 byly ukončeny diplomatické vztahy s Thajskem a v roce 1963 i s Jižním Vietnamem poté, co byl proveden převrat v Saigonu pod vedením CIA. Spojené státy se

30 Chandler D., *Brother number one*, s. 60.

31 Chandler D., *Brother number one*, s. 60.

tímto pro Sihanuka staly naprosto nedůvěryhodným partnerem, který neváhá své spojence kdykoliv odstranit nebo nahradit.³²

2.4. Převaha komunistů

S ukončením vztahů s Thajskem, Jižním Vietnamem a USA se Sihanuk rozhodl pro omezení a státní kontrolu zahraničního obchodu. Omezení zahraničních obchodních styků spočívalo především v zestátnění soukromých a zahraničních bank a společností orientujících se na zahraniční obchod. Toto rozhodnutí ovšem v polovině šedesátých let přineslo radikální a rychlý úpadek kambodžské ekonomiky a rozšíření černého obchodu se severovietnamskými partyzány³³. Sihanuk se rozhodl situaci řešit vojensky, a donutit tak rolníky, aby úrodu prodávali státu za regulované ceny. Celá akce byla ale neúspěšná, a ještě více zneklidnila kambodžský venkov. Sihanukovi v rámci jeho pragmatické politiky nezbylo nic jiného, než se nastalé situaci přizpůsobit a učinit ji oficiální. Od roku 1967 se tak ekonomicky orientoval výhradně na komunistickou Čínu, Sovětský svaz a Severní Vietnam. Prakticky okamžitě formálně povolil existenci Ho Či Minovi stezky a zorganizoval státní podporu pro dodávky, které přes Kambodžu proudily z ČLR a SSSR do Severního Vietnamu.

Tato situace ale nevyhovovala kambodžským komunistům, které Sihanuk již od padesátých let označoval za Rudé Khmery. Jejich cílem bylo svržení Sihanuka ozbrojenou revolucí a nastolení komunistického režimu. Nicméně v polovině šedesátých let ještě neměli dostatečnou sílu, aby toho dosáhli sami, a museli se tak podřizovat příkazům z Hanoje a Pekingu. Ale ani Čína, ani Severní Vietnam neměly zájem na svržení Sihanuka, který je otevřeně a aktivně podporoval ve válce. Úkoly Rudých Khmerů se tak soustředily pouze na další omezování vlivu Spojených států³⁴. Sihanukova podpora Severnímu Vietnamu ovšem byla čistě

32 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 74.

33 Již v roce 1967 dosáhl tento černý prodej komunistům objem jedné čtvrtiny celé kambodžské úrody.

34 Chandler D., *Brother number one*, s. 72.

ekonomická a pragmaticky politická, nikoli ideologická. Z toho důvodu dále prováděl výpady proti domácím komunistům, kteří zůstali stát zcela osamoceně bez jakékoliv podpory.

V roce 1966 vzniká oficiálně Komunistická strana Kambodže, do jejíhož čela se postavil Salot Sar³⁵. S novou stranou a novým vedením přicházejí Rudí Khmerové také s novou politikou a směřováním. Postupně se začínají cítit již dostatečně silní a samostatní a snaží se co nejrychleji vymanit z vlivu Severního Vietnamu. Přesouvají své vedení od vietnamských hranic na sever do hor. Jako důvod tohoto vzdání udávají americké bombardování východní Kambodže.³⁶ Tento tah byl pro Rudé Khmery opravdu šťastný. V horách na severu se jim dostalo ideálního prostředí. V místních horalech našli výborný materiál pro komunistickou agitaci a řady Rudých Khmerů se rychle rozrůstaly. Příslušníci primitivních horských kmenů měli silný odpor k městu a městskému obyvatelstvu a velmi snadno podléhali myšlenkám čínského marxismu, který byl upraven pro potřeby agrární společnosti a který jim Rudí Khmerové přinášeli.

S politickou, a především hospodářskou, situací Kambodže ovšem byli nespokojeni nejen horalé, ale celý kambodžský venkov. Vznikala živelná povstání proti Sihanukovi a ten jen velmi těžko zasahoval prostřednictvím armády a svého premiéra Lon Nola.³⁷ Lon Nol z povstání obviňoval komunisty a žádal tvrdší zásah proti nim. Sihanuk ovšem měl strach z většího zásahu a obával se toho, že by politická pravice, reprezentovaná především Lon Nolem, získala dominantní postavení. V rámci zachování vnitropolitické vyváženosti tedy zásah odmítl a Lon Nola odvolal. V roce 1968 získávaly protesty na intenzitě a Lon Nol byl povolán zpět a získal širokou škálu pravomocí. Zasáhl pak velmi tvrdě a brutálně³⁸, ale postrádal organizační schopnosti a celá akce byla velice

35 Tamtéž, s. 74.

36 Spojené státy bombardovaly kambodžské území tajně již od roku 1965.

37 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 81.

38 Vládní vojáci získávali finanční odměny za uřezané hlavy povstalců a komunistů.

neprofesionální. V této nepřehledné situaci začalo docházet k nepokojům i ve městech, kde se mladá a vzdělaná generace začala také domáhat změny. Celá společnost se tak ocitla v krizi a začala se radikalizovat. Norodom Sihanuk ztrácel vliv i orientaci, a to na úkor premiéra Lon Nola. Neúspěšně se snažil znovu obnovit vztahy s USA, nicméně Lon Nol a celá pravice to chápaly jako přiznání vlastních chyb a slabost a Sihanuk byl odsunut do pozadí.

V roce 1969 přišel nový americký prezident Richard Nixon s oficiálně nepřiznanou operací MENU³⁹, během které měli být vietnamští komunisté na kambodžském území cíleně a koordinovaně zničeni prostřednictvím systematických náletů. Příímým důsledkem bylo to, že se Vietnamci stáhli do vnitrozemí, kde se znovu sblížili s Rudými Khmery, kteří opět se Severním Vietnamem navázali plnou spoluprací.⁴⁰

Norodom Sihanuk se rozhodl vyřešit situaci opět diplomaticky a odjel do Francie, odkud měl pokračovat do Moskvy a Pekingu. Cílem této diplomatické cesty bylo dosažení toho, aby se Vietnamci stáhli z kambodžského území. V jeho nepřítomnosti se rozhořely rozsáhlé protievitnamské pogromy, a dokonce byly v Phnophenu vypáleny zastupitelské úřady Jižního i Severního Vietnamu. To vše za dohledu Lon Nolovy vlády.⁴¹ Sihanuk tyto protesty sice podporoval, ale veřejně se stavil proti nim a násilí. Vláda Lon Nola se obávala, že ji Sihanuk obětuje, a aby si zachoval své postavení, obviní z násilností právě ji. 18. března roku 1970 byl tak král Norodom Sihanuk zbaven v nepřítomnosti všech funkcí a následně dokonce odsouzen k trestu smrti. Přebrot byl velmi rychlý a obešel se bez vážnějších protestů, nebo alespoň projevů nesouhlasu. Prakticky nikdo se nepostavil na jeho stranu, a to ani proti rozsudku smrti. Reálnou i formální moc ve státě tak převzal Lon Nol a vznikla tak Khmerská republika⁴².

39 Nožina, M., *Dějiny Kambodže*, s. 220.

40 Chandler D., *Brother number one*, s. 93.

41 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 87.

42 Mabbett, I., Chandler, D., *Khmerové*, s. 226.

Nová vláda ovšem nebyla schopna sama problém severních Vietnamců vyřešit a nepomohla ani pozemní ofenziva Spojených států během roku 1970. Americká armáda byla kvůli domácím protestům rychle stažena a Jihovietnamci a Kambodžané na dokonale organizované komunisty ze Severního Vietnamu nestačili, a ti dokonce získali podporu i kambodžských civilistů. Severovietnamci se na kambodžském území chovali velice ukázněně a organizovaně, důsledně platili za nakoupené zboží a stali se tak místním venkovanům mnohem bližší než vládní vojsko nebo armáda Jižního Vietnamu. Jak Lon Nolovi vojáci, tak Jihovietnamci byli velmi špatně organizovaní, neukáznění a často docházelo k drancování, loupení i znásilňování. Jihovietnamští vojáci se také velice často mstili za předchozí protivietnamské násilnosti.⁴³

Svržení krále Sihanuka začalo rezonovat až se zpožděním, a to především na venkově. Venkované si totiž neuměli představit život bez monarchie, který pro ně byl stále nedotknutelným a ceremoniálním pojítkem mezi současností a minulostí. Uražený král Norodom Sihanuk se tedy zaměřil na venkov, kde měli stále silnější vliv Rudí Khmerové. Sihanukovi nezbylo nic jiného, než se spojit právě s nimi, a to i navzdory tomu, že je dlouhodobě utlačoval a perzekvoval. Nicméně šlo o oboustranně výhodný obchod. Sihanukovi se otevřela cesta zpět k moci a Rudí Khmerové v něm získali osobnost, kterou jsou lidé ochotni následovat. Toto spojení vedlo ke vzniku Jednotné národní fronty Kambodže a Královské vlády národní jednoty Kambodže.⁴⁴

V tuto chvíli se Kambodža definitivně bipolarizovala a obyčejný Khmer se musel rozhodnout a vybrat si stranu. Na jedné straně stála neschopná a zkorumpovaná vláda Lon Nolových úředníků podporovaných z USA, a na straně druhé stál svržený král opírající se o Rudé Khmery. Začala tak velmi brutální občanská válka, která probíhala po celém území Kambodže a za neustálých kobercových náletů amerických bombardérů B 52. Rudí Khmerové tak získávali velice rychle podporu a jejich řady se

43 Zelenda, J., *Kambodža*, s. 89.

44 Short, P., *Pol Pot*, s. 237.

začaly neuvěřitelnou rychlostí rozšiřovat. Důvody byly jednoduché. Venkovské obyvatelstvo za prvé slepě následovalo Sihanuka a za druhé nenávidělo Lon Nola za jeho neschopnost řídit svou brutální a neorganizovanou armádou a především za jeho spolupráci s USA, jejichž bombardéry téměř denně zabíjely nevinné civilisty a ničili celé vesnice i pracně vybudovanou infrastrukturu.

Rudým Khmerům se podařilo rychle získat převahu a vládní jednotky vytlačit do velkých měst již před rokem 1972. V květnu roku 1973 ovládali Rudí Khmerové většinu země, zhruba 80 % území Kambodže⁴⁵. Vládní jednotky byly soustředěny jen ve velkých městech. Centrem Lon Nolova režimu pochopitelně zůstával Phnompenh, ze kterého ovládal několik dalších velkých měst. Nejdůležitějšími z nich byla města Kompong Som, největší námořní přístav v zemi, a Kompong Cham, která byla životně důležitá pro zásobování Phnompenhu. Nicméně občanská válka byla stále teprve ve své polovině.

⁴⁵ Dy, K., *A History of Democratic Kampuchea*, s. 11.

3. Občanská válka 1973–1974

Jako první část sledovaného období a jeho reflexe v oficiálním československém tisku je určeno období od počátku roku 1973 do konce roku 1974.

Počátkem tohoto období je podepsání Pařížských mírových dohod 27. ledna roku 1973⁴⁶.

Koncem je potom konec roku 1974, kdy vrcholí občanská válka a Rudí Khmerové jsou těsně před vítězstvím a obsazením hlavního města Phnompenhu, ke kterému došlo v dubnu roku 1975

Československý tisk, zejména Rudé právo, se vývojem událostí v tomto období věnoval poměrně intenzivně a pravidelně přinášel informace o probíhajícím konfliktu. V letech 1973–1974 se na stránkách Rudého práva objevilo celkem 240 článků s tématem Kambodže. Z toho 179 článků v roce 1973 a 61 v roce 1974. Ve většině případů se jedná o jednoduché zprávy, které reflektují a velice obecně popisují aktuální dění, většinou prostřednictvím obecných frází o pokračujícím boji kambodžských vlastenců a bez bližších detailů. V menšině jsou články s bližšími informacemi, například o počtech padlých vojáků vládních jednotek, které jsou ovšem jen těžko ověřitelné.

Stejně tak se mezi pravidelnými zprávami z bojiště objevují i zprávy jiného charakteru. Ať už o politické a společenské situaci v Phnompenhu, nebo o rostoucím odhodlání postupujících vlastenců, kteří efektivně spravují ovládané území.

Jen u sedmi článků z celkového počtu 240 známe jméno autora. V šesti případech jde o Milana Jelínka a v jediném případě o Milana Mádra. Ve všech sedmi případech se jedná o politické a ideologicky silně ovlivněné komentáře imperialistické agrese Spojených států, brutality

46 Pařížské mírové dohody –
http://www.cvce.eu/content/publication/2001/10/12/656ccc0d-31ef-42a6-a3e9-ce5ee7d4fc80/publishable_en.pdf

proamerického režimu Lon Nola a národně osvobozenického boje kambodžských vlastenců.

U všech 240 článků je jako zdroj uváděna Česká tisková kancelář (ČTK). Ovšem v textech samotných je často odkazováno na další zpravodajské agentury, noviny, nebo přímo na instituce či jejich představitele, které vydávali jednotlivá citovaná prohlášení.

V roce 1973 je nejčastěji odkazováno na prohlášení amerického velení letectva v Honolulu, které řídilo nálety na Kambodžu, a to celkem 20x, nebo přímo na Ministerstvo obrany USA – 2x.

Co se zahraničních deníků týče, tak jde o americké New York Times – 4x, Washington Post – 1x, Daily World – 1x, Chicago Daily News Green – 1x, New York Herald Tribune – 1x.

Další kategorií jsou zahraniční tiskové agentury. United Press International (UPI) – 13x, Associated Press (AP) – 8x, Reuter – 7x, Agence France-Presse (AFP) – 4x, Deutsche Presse Agentur (DPA) – 1x, Telegrafní Agentura Sovětského svazu (TASS) – 1x.

V roce 1974 přímo úměrně k menšímu počtu článků také klesá počet citovaných zdrojů. Vietnamský deník Quan-doi Nhan-dau – 1x, AFP – 1x, UPI – 1x, AP – 1x.

Ve všech ostatních případech není citován žádný zdroj, nebo je odkazováno jen na „západní agentury“.

Na počátku roku 1973 se dění v Kambodži reflektovalo v Rudém právu pouze okrajově a jen jako součást článků o dění v Jižním Vietnamu, kde titulek a hlavní část zprávy je věnována Vietnamu a Pařížským mírovým dohodám a zpravidla jen jeden odstavec je věnován dění v Kambodži.

Velice brzy se situace ale mění a s ustupujícími boji v Jižním Vietnamu se do popředí dostává právě Kambodža. Již od dubna 1973 jsou i titulky věnovány, téměř výhradně, Kambodži.

Rudé právo v tomto období stojí ideologicky jednoznačně na straně Rudých Khmerů, kteří jsou výhradně označováni jako „vlastenci“, a

na straně svrženého krále Norodoma Sihanuka, Jednotné národní fronty Kambodži a Královské vlády národní jednoty Kambodže, což jsou instituce, které Rudí Khmerové a Norodom Sihanuk vytvořili jako oficiální politickou protiváhu Lon Nolovy vlády.

Spojené státy a jimi podporovaný režim Lon Nola v Phnompenhu jsou pak označovány za agresory, Lon Nolova vláda za loutkovou a terminologie je ve spojení s nimi přísně negativní a pejorativní.

3.1. Americké bombardování do 15. 8. 1973

Největší intenzitu v přinášení informací o občanské válce v Kambodži lze sledovat v první polovině roku 1973, kdy vrcholila letecká válka a nálety Spojených států na Kambodžu. Systematické bombardování území Kambodže začalo v březnu 1969, kdy byla spuštěna tajná operace MENU. Nálety se brzy přeorientovaly z pozic Vietcongu na podporu proamerického režimu prezidenta Lon Nola v rámci nové letecké kampaně FREEDOM DEAL, jejíž primárním cílem bylo zastavit, nebo alespoň zpomalit, postup Rudých Khmerů a zachránit tak pozici Lon Nola.⁴⁷

Rudé právo ve většině případů přináší stručné zprávy o tom, že nálety nadále probíhají.

„...Americké letouny v sobotu bombardovaly kambodžské území, sdělilo v neděli americké velení pro tichomořskou oblast v Honolulu. Nálety se soustředily na oblast jihovýchodně od kambodžského hlavního města Phnompenhu“⁴⁸

Velice důsledně však informuje o tom, jaký typ letadel se náletů účastní. Zejména je kladen důraz na účast bombardovacích letounů B 52, které budí hrůzu svou velikostí a schopností nést velké množství výbušnin. Je

47 Kosut, H. Cambodia and the Vietnam War, s. 191.

48 VDR propustila další zajatce, Rudé právo. Praha: ÚV KSČ, 5. 3. 1973, roč. 53, č. 54, s. 5.

tím sledováno vyvolání strachu a opovržení nad americkým počínáním, které je charakterizováno užíváním obrovských bombardérů k ničení jak vojenských cílů vlastenců, tak i cílů civilních.

„Letadla Spojených států pokračovala v bombardování osvobozených oblastí Kambodži. Nálety na Kambodžu trvají již 85 dní a ve středu se jich opět účastnily obří bombardéry B 52.“⁴⁹

„Zatím bylo zjištěno asi sto obětí amerických bomb z obřích letadel B 52; je však pravděpodobné, že počet zabitých Kambodžanů – vojáků i civilistů, včetně žen a dětí – bude daleko vyšší. Do nemocnic bylo převezeno přes 300 raněných“⁵⁰

Kromě základního informování o probíhajících náletech se objevují i zprávy, které nálety hodnotí, respektive se snaží zhodnotit jejich rozsah.

„Za léta agrese Spojených států v Indočíně startovaly americké stíhačky a bombardéry od ledna 1965 do března 1973 1 815 887krát k náletům na Vietnamskou demokratickou republiku, Laos a od května 1970 i na Kambodžu. Svrhly na tyto země celkem 3 433 512 tun bomb. Tyto oficiální údaje Pentagonu zveřejnil předseda branného amerického Senátu S. Symington.“⁵¹

Právě rozsah náletů, ať už na samotnou Kambodžu, nebo na celou Indočínu, je velice rozporuplným tématem a odhady na celkové množství výbušnin svržených letectvem USA se velice liší. Důvodem je především zničení, či zatajování celé řady materiálů, rozkazů a dalších zdrojů, které by mohly tuto otázku spolehlivě zodpovědět, a to především materiálů spojených s tajnou operací MENU. O uskutečnění prvních systematických náletů v roce 1969 se veřejnost začala dovídat již na začátku 70. let, což vedlo k celé řadě protestů a projevů odporu vůči

⁴⁹ Američané porušují dohodu, *Rudé právo*. Praha: ÚV KSČ, 1. 6. 1973, roč. 53, č. 129, s. 7.

⁵⁰ Američané bombardovali Lon Nolovu základnu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 8. 8. 1973, roč. 53, č. 187, s. 7.

51 3 433 512 tun amerických bomb na Indočínu, *Rudé právo*. Praha: ÚV KSČ, 21. 7. 1973, roč. 53, č. 172, s. 7.

americkému bombardování a k požadavkům na jeho ukončení. Rudé právo pochopitelně o této nové skutečnosti také informovalo, a to opět s velmi ostrou rétorikou, která poukazovala především na to, že Američané nastoupili velmi agresivní cestu proti neutrálnímu státu a že tuto skutečnost zatajovali před vlastní veřejností, a dokonce i před vlastními ústavními orgány.

„> Vyšetřování tajného bombardování Kambodže v americkém Senátu začíná odvíjet další smutnou historii utajování faktů Nixonovou vládou, opovrhování pravdou, zákony a ústavou ze strany vojenských i civilních činitelů včetně nejvyšších míst americké vlády, << napsal v úterý list New York Times“⁵²

Rudé právo opakovaně přináší zprávy o oficiálním vyšetřování zatajování zpráv o využívání amerického letectva nad územím Kambodže a snaží se zveřejnit také co nejvíce konkrétních důkazů, které zveřejňoval americký tisk, zejména New York Times.

„Toto memorandum podepsané bývalým ministrem obrany Lairdem obsahuje příkaz, aby operace amerického letectva v Kambodži byly v oficiálních dokumentech vydávány za bombardovací nálety na území Jižního Vietnamu. V dokumentu se zároveň zdůrazňuje, že >> bombardování těchto cílů musí vyhlížet jako běžné operace, aby bylo možno dát na otázky zástupců tisku důvěryhodnou odpověď“<<“⁵³

Jisté je, že Kambodža se stala jednou z nejvíce bombardovaných zemí na světě, na kterou bylo jen v rámci operace FREEDOM DEAL v letech 1970–1973 svrženo více než 500 000 tun bomb, což je více, než bylo svrženo americkým letectvem během celé druhé světové války na tichomořském bojišti, a to včetně atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki.⁵⁴ Nicméně bombardování Kambodže rozhodně začalo již dříve

⁵² Opoprhování pravdou a zákony, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 25. 7. 1973, roč. 56, č. 175, s. 7.

⁵³ Soukromá válka Pentagonu?, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 13. 8. 1973, roč. 56, č. 191, s. 5.

⁵⁴ Owen T., Kierman B., *Roots of U.S. Troubles in Afghanistan: Civilian Bombing Casualties and the Cambodian Precedent*, s. 8.

než občanská válka v roce 1970, pravděpodobně již v roce 1965, ale intenzivně a soustavně až v roce 1969 v rámci operace MENU. Celková čísla se tak podle některých odhadů dostávají v absolutních maximech přes 2 000 000 tun bomb svržených během osmi let jen na území Kambodže⁵⁵.

Informace o celkovém rozsahu náletů nejsou ani dnes stoprocentní a v roce 1973 byla šance na zveřejnění přesných čísel ještě menší. V tomto ohledu se dá očekávat, že čísla zveřejněná v Rudém právu v červenci 1973 nejsou zdaleka správná.

Rudé právo také uveřejnilo několik zpráv o konkrétních účincích amerického bombardování. Jedná se o některé z řady omylů, kdy americké letouny bombardovaly pozice vládních jednotek či civilní cíle.

„Američané obnovili v úterý ráno leteckou činnost nad územím Kambodže a vzápětí se piloti F 111 dopustili nového omylu při určování cílů. Bombardovali základnu Lon Nolových vojsk, která je na jednom z ostrovů řeky Mekokngu severozápadně od města Banamu.“⁵⁶

„Po třetí ve třech dnech se ve středu americké letectvo zmýlilo v cílech svých náletů. Blíže neurčený typ bombardérů svrhl pumy na nejmenovanou vesnici poblíž silnice č. 1 jihovýchodně od Phnompenhu. Mluvčí amerického velvyslanectví odmítl sdělit podrobnosti“⁵⁷

Pro potvrzení zpráv o amerických omylech byla součástí článků i oficiální omluva Spojených států za chybné nálety.

„Spojené státy se oficiálně omluvily Lon Nolovu režimu za masakr, který v pondělí způsobily obří bombardéry B 52 >>chybným<< bombardováním Neakluongu. Oznámil to mluvčí ministerstva zahraničních věcí USA. Mluvčí rovněž uvedl, že podle úředních údajů Phnompenhu zabily americké

55 Owen, T., Kierman, B., *Bombs over Cambodia*, s. 1.

56 Američané bombardovali Lon Nolovu základnu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 8. 8. 1973, roč. 53, č. 187, s. 7.

57 Vlastenci vstoupili do Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 9. 8. 1973, roč. 53, č. 188, s. 1.,

*letecké pumy při tomto náletu 137 Kambodžanů, z toho 56 Lon Nolových vojáků, a zranily 268 dalších včetně 118 vládních vojáků.*⁵⁸

Stranou nezůstaly ani reakce světové veřejnosti na americké nálety, a to i mimo východní blok. Respektive záměrně mimo východní blok, protože to může jen umocnit protiamerickou náladu, pokud se proti politice Spojených států staví i nesocialistický stát.

*„Švédský premiér O. Palme požadoval v úterý okamžité zastavení amerických náletů na Kambodžu. Palme promluvil na veřejné schůzi ve městě Sundvall“*⁵⁹

O provádění náletů Rudé právo informovalo velice intenzivně a velká většina článků v první polovině roku 1973 se o nich alespoň krátce zmiňuje, a to až do ukončení operace FREEDOM DEAL 15. 8. 1973. Právě definitivnímu ukončení náletů je věnována velká pozornost, protože se obecně soudilo, že Lon Nolův režim nebude schopen dále čelit tlaku Rudých Khmerů bez americké vojenské pomoci a že občanská válka skončí brzy po ukončení náletů ve prospěch Jednotné národní fronty Kambodže.

Poprvé hned po odhlasování zastavení náletů v Senátu USA je zmíněno i veto prezidenta Richarda Nixona, který tak odmítl návrh na okamžité zastavení náletů.

„Po Sněmovně reprezentantů schválil v pátek večer také americký Senát kompromisní návrh presidenta Nixona, podle něhož nebudou zastaveny americké nálety na Kambodžu s okamžitou platností, nýbrž až od 16. srpna. President Nixon použil ve středu při hlasování o návrhu zákona o okamžitém ukončení letecké války veta, k jehož přehlasování se ve

58 Vlastenci vstoupili do Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 9. 8. 1973, roč. 53, č. 188, s. 1.

59 Vlastenci vstoupili do Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 9. 8. 1973, roč. 53, č. 188, s. 1.

Sněmovně reprezentantů nepodařilo získat potřebnou dvoutřetinovou většinu hlasů.“⁶⁰

Větší pozornost ukončení náletů věnoval Milan Jelínek ve svém komentáři z 18. července s názvem Varovný vykřičník⁶¹. To je jeden z mála článků, u kterého známe autora. Milan Jelínek zde obšírně komentuje aktuální situaci v Kambodži a snaží se postihnout také motivace, které vedly USA ke kambodžské válce. Poslední část komentáře M. Jelínka je věnována právě situaci v USA, kde se rozhodovalo o tom, jak bude americká účast na občanské válce v Kambodži pokračovat.

„Není divu, že v samotných Spojených státech svádí Bílý dům boj o svoji kambodžskou politiku. Vlivné americké kruhy, jejichž mluvčí v Kongresu už několikrát poukázali na bezvýchodnost situace v Kambodži a žádají, mnohdy realistická, opatření, která by vytrhla stále nepříjemnější kambodžský trn z paty americké politiky. Dokonce nedávno Kongres dal bílému domu ultimátum; 15. srpen. Po tomto datu by už vláda neměla dostat další finance na vedení války v Kambodži.“⁶²

Milan Jelínek se také snaží nastítnit důvody, proč R. Nixon zastavení náletů odmítá.

„Příčiny tvrdošíjného odporu Bílého domu a setrvávání v kolejích staré, doznělé agresivní politiky v jihovýchodní Asii jsou různé. Za rozhodující lze považovat právě strach z důsledků porážky v Kambodži, možného prudkého zvratu, který by otřásl zbytky mocenského postavení USA v celé Asii.“⁶³

60 Nápor vlastenců v Kambodži, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 2. 7. 1973, roč. 53, č. 155, s. 5.

61 Jelínek, Milan, Varovný vykřičník, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 7. 1973, roč. 53, č. 169, s. 7.

62 Jelínek, Milan, Varovný vykřičník, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 7. 1973, roč. 53, č. 169, s. 7.

63 Jelínek, Milan, Varovný vykřičník, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 7. 1973, roč. 53, č. 169, s. 7.

Těsně před očekávaným datem ukončení náletů upozornilo Rudé právo na to, že vojenská účast USA nad Kambodžou skutečně nekončí, protože vojenské velitelství v Honolulu proklamovalo, že americké letouny nad Indočínou zůstanou, byť jen v rámci průzkumných letů.

„Z rozhodnutí amerického Kongresu by mělo americké bombardování skončit ve středu 15. srpna, ale vojenské letectvo USA nebude staženo z jihovýchodní Asie. Oznámil to v Honolulu na tiskové konferenci velitel ozbrojených sil USA v tichomořské oblasti. Sdělil též, že americké letouny budou pokračovat v průzkumných letech nad územím celé Indočíny.“⁶⁴

Pochopitelně bylo oznámeno i vyhlášení konce náletů a informace o jejich vystupňování v posledních chvílích.

„Americká tisková agentura UPI oznámila z Phnompenhu, že americké letectvo v Kambodži obdrželo v úterý rozkaz zastavit od prvních ranních hodin 15. srpna bombardování. V posledních hodinách před předpokládaným ukončením bombardování, které začalo 1. ledna 1961, vystupňovali však Američané leteckou podporu phnompenhského režimu na maximum. Agentura Reuter oznámila, že jen obří bombardéry B 52 svrhly za úterý v Kambodži tisíce tun bomb na předpokládané pozice vlastenců. Výbuchy bomb byly slyšet až v Saigonu.“⁶⁵

V tomto konkrétním článku je zajímavá především informace o tom, že nálety probíhaly již od 1. ledna 1961. Pravděpodobně se jedná o tiskovou chybu, protože jde o ojedinělý údaj a ve většině případů se v Rudém právu objevuje informace o bombardování od roku 1970, potažmo v roce 1969.⁶⁶

64 Těžké nálety na Kambodžu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 13. 8. 1973, roč. 53, č. 191, s. 1.

65 Nejvyšší obrátky letecké války USA, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 15. 8. 1973, roč. 53, č. 193, s. 7.

66 3 433 512 tun amerických bomb na Indočínu, *Rudé právo*. Praha: ÚV KSČ, 21. 7. 1973, roč. 53, č. 172, s. 7.

3.2. Další témata v letech 1973–1974

Rudé právo také reflektovalo situaci v obou táborech. Větší pozornost je však věnována situaci v hlavním městě Phnompenhu, která je po celou dobu popisována jako kritická a je opakovaně upozorňováno na problémy v tomto největším kambodžském městě. Ať už jde o politickou situaci v Lon Nolově vládě, o rozklad vládní armády, nebo o bezútěšnou situaci obyvatel v obleženém městě.

O vztahu USA a Lon Nola a o kvalitě a chování vládního vojska se výrazněji zmiňuje již v březnu 1973 Milan Jelínek ve svém komentáři Kambodžský kotel.

„Snad nejtěžší ránu Lon Nolovi a jeho americkým protektorům zasadili kambodžští vojáci. V době, kdy ofenzíva vlastenců se stupňovala, speciální jednotky zabijáků vycvičené v jižním Vietnamu zcela bezostyšně vyrabovaly část Phnompenhu, přešly k otevřené vzpouře a zahájily palbu na vojenskou policii. Důkaz o bojeschopnosti elitních jednotek Lon Nola, který nepotřebuje komentáře. Armáda, která je poslední záchranou Lon Nolova režimu, má údajně až tři sta tisíc vojáků. Živených, vyzbrojených a řízených Pentagonem. Samotní Američané provedli průzkum jejich bojeschopnosti a zjistili, že ve skutečnosti má pouze 80 tisíc mužů. Zbytek vojáků neexistuje a americké dolary za žold si strká do kapsy zkorumpovaná phnompenhská hierarchie.“⁶⁷

Několik článků je také věnováno událostem v Phnompenhu, které mají dokumentovat krutost Lon Nolovy vlády, která utlačuje phnompenhské obyvatele, zavádí brutální policejní režim a omezuje lidská práva, kdy jsou potlačovány veškeré projevy odporu a dochází k hromadnému zatýkání.

„Phnompenhská vojenská policie zatkla 30 studentů a učitelů, kteří stáli v čele stávků za zvýšení platů a stipendií. Stávkující studenti a učitelé

⁶⁷ Jelínek, Milan, Kambodžský kotel, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 2. 3. 1973, roč. 53, č. 52, s. 7.

požadují zvýšení platů k neustále rostoucím cenám základních životních potřeb.“⁶⁸

O naprosté neschopnosti Lon Nolova režimu řídit stát, nebo alespoň chránit své vlastní ministry, svědčí informace o incidentu, ke kterému došlo v červnu roku 1974, kdy byl během pokračujících studentských protestů zavražděn ministr školství Keo Sang Kim⁶⁹

„Kambodžské školy byly uzavřeny 4. června, kdy byli při srážce mezi studenty a policií zabití ministr školství a jeho náměstek. Po studentských demonstracích na protest proti korupci a drahotě byl velký počet studentů zatčen a čeká je vojenský soud. V zemi trvá napětí, kterým phnompenhský režim uměle zvyšuje válečnou psychózou, aby zakryl známky svého rozkladu. Od událostí 4. června již šest ministrů podalo demisi, kterou však Lon Nol odmítá přijmout“⁷⁰.

Ve zprávách o mimovojenské činnosti Rudých Khmerů, respektive Jednotné národní fronty Kambodže a Královské vlády národní jednoty Kambodže, se Rudé právo zaměřuje především na osobnost prince Norodoma Sihanuka, který stál formálně v čele odboje proti Lon Nolovi. Poprvé je Norodom Sihanuk zmíněn v komentáři Milana Jelínka z března 1973.

„Národní fronta Kambodže pod vedením prince Norodoma Sihanuka a další vlastenecké síly důsledně trvají na skončení americké agrese a na vyřešení základních politických otázek, které musejí vycházet z realistické situace v zemi, kterou národně osvobozené síly ovládají z 80 procent.“⁷¹

68 Palba na Phnompenh, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 27. 5. 1974, roč. 54, č. 123, s. 7.

69 Short, P., *Pol Pot*, s. 305.

70 Napětí v Kambodži, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 13. 6. 1974, roč. 54, č. 138, s. 1.

71 Jelínek, Milan, Kambodžský koteln, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 2. 3. 1973, roč. 53, č. 52, s. 7.

Byť Sihanuk stál v čele jen formálně a měl fakticky jen ceremoniální funkci, byl hlavní osobností a morální autoritou, a proto byl silně vnímán a reflektován také jeho návrat z čínského exilu na území Kambodže⁷².

„Na společném zasedání politického byra ÚV Jednotné národní fronty Kambodže a královské vlády Národní jednoty bylo rozhodnuto, aby všechny úřady královské vlády, které nyní působí v zahraničí, byly převedeny do osvobozených oblastí Kambodže.“⁷³

Největší počet uveřejněných zpráv z Kambodže je věnována pozemním bojům mezi vojáky Rudých Khmerů a vládními jednotkami.

Většinou se jedná o prosté konstatování o pokračujících střetech a neustálém postupu vlastenců. Boje se odehrávaly na malém území, které ještě Lon Nolova vláda dokázala kontrolovat. Jednalo se zejména o Phnompenh a jeho nejbližší okolí, města Kompong Cham, Kompong Som a dopravní spojnice mezi nimi. Zejména se pak jedná o řeku Mekong a silnice číslo 1, 4 a 7.

Velice podrobně jsou popisovány události z března roku 1974, kdy Rudí Khmerové obsadili významné historické město Oudong, které bylo do 19. století sídelním městem kambodžských králů a které díky tomu mělo velký propagandistický význam. Rudí Khmerové s městem naložili podobně, jako později naložili s Phnompenhem. Město bylo okamžitě evakuováno, zajatí Lon Nolovi vojáci na místě popraveni a domy vyrabovány a spáleny.⁷⁴ O tom však Rudé právo mlčí. Omezuje se pouze na informace o hrdinném osvobození historického města a jeho zničení připsalo bezohlednému bombardování vládním letectvem, ke kterému ovšem skutečně docházelo.

„Kambodžské osvobozené síly vytlačily z obsazeného města Oudongu poslední zbytky Lon Nology posádky. Přes posily, které phnompenhské

72 Short, P., *Pol Pot*, s. 286.

73 Úřady královské vlády se vrátí do Kambodže, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 13. 11. 1973, roč. 54, č. 270, s. 7.

74 Kiernan, B., *The Pol Pot regime*, s. 80.

velitelství na pomoc městu posílalo od 18. března, kdy je vlastenci dobyli, bylo ve čtvrtek přes 700 vojáků a asi 300 civilistů přinuceno opustit poslední Lon Nolovu baštu v městském lyceu. Oudong byl sídlem kambodžských králů od 16. století až do začátku francouzského protektorátu v roce 1863, kdy se stal hlavním městem Phnompenh. Dobyť tohoto patnáctitisícového historického města je významným úspěchem kambodžských vlastenců. Velitelství Lon Nolových vojsk vydalo příkaz k leteckému bombardování Oudongu. Formace stíhacích bombardérů T 28 ve čtvrtek zasypávaly město tříštivými a napalmovými pumami.“⁷⁵

V roce 1973 se také v Rudém právu objevuje poprvé konkrétní jméno některého z faktických vůdců Rudých Khmerů. Jedná se o pozdějšího prezidenta Demokratické Kampučie, ministra obrany Královské vlády národní jednoty Kambodže a vrchního velitele jednotek Rudých Khmerů, Khieu Samphana⁷⁶.

„Podle zpráv z Paříže sešel se nedávno v osvobozených oblastech Kambodže národní kongres vlasteneckých sil země, jemuž předsedal první náměstek předsedy královské vlády národní jednoty, ministr obrany a vrchní velitel kambodžských národně osvobozenecých sil Khieu Samphan.“⁷⁷

Zprávy a články z let 1973 a 1974 se dají klasifikovat jako aktuální informace z kambodžského bojiště. Největší pozornost je věnována pozemním bojům, a to včetně uveřejňování počtu ztrát na straně vládního vojska. Nejpodrobněji se Rudé právo věnuje americké intervenci a náletům směřovaným na pozice rudých Khmerů.

Jen zřídka se objevují zprávy jiného druhu. Jedná se o stručná hodnocení nefunkčního režimu Lon Nola a situaci v Phnompenhu.

⁷⁵ Saigonci spáchali hromadnou vraždu dětí, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 29. 3. 1974, roč. 54, č. 75, s. 1.

⁷⁶ Dy, K., *A History of Democratic Kampuchea*, s. 22.

⁷⁷ Tlak vlastenců sílí, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 21. 8. 1973, roč. 53, č. 198, s. 7.

Co se týče zpráv z bojiště, nelze je spolehlivě ověřit, jelikož kambodžskou občanskou válku provázal neobvyklý zmatek a brutalita, která byla přísně utajována. To platí obecně o veškeré aktivitě – jak vojenské, tak politické – Rudých Khmerů, kteří až chorobně tajili veškeré své aktivity, a to i později v době existence jejich státu, Demokratické Kampučie.

Byť je ze všech článků patrný ideologický podtón a sympatie ke komunistickým Rudým Khmerům, nebylo úplně potřeba příliš nadhodnocovat americké působení v Kambodži, protože, jak dokazuje pozdější postoj USA, byla intervence americké armády v Indočíně velice nešťastnou a dosud morálně nevyřešenou kapitolou amerických dějin. Spojené státy se několikrát pokusily odčinit své působení v Kambodži, například když se Madeleine Albright za podpory prezidenta Clintona snažila o mezinárodní podporu pro předvedení bývalých představitelů Rudých Khmerů před mezinárodní soudní tribunál, a to i přes všeobecně vnímaný a známý odpor USA k takovýmto tribunálům.⁷⁸

Pozemní boje mezi Lon Nolovou armádou a Rudými Khmery jsou také reflektovány víceméně aktuálně a dle tehdy dostupných informací.

Další zprávy, včetně hodnocení situace v Phnompenhu a phnompenhské vlády, také z hlediska faktografie odpovídají dobové realitě, protože Lon Nol, jeho vláda a režim byly již během svého fungování hodnoceny velice negativně jako neschopné a zkorumpované, a to dokonce americkým velvyslanectvím v Phnompenhu,⁷⁹ které je Rudým právem označováno za skutečné mocenské centrum protikomunistické strany v Kambodži⁸⁰, a které již v roce 1973 nevěřilo, že Lon Nolova vláda vydrží alespoň do konce roku.⁸¹

78 Short, P., *Pol Pot*, s. 508.

79 Short, P., *Pol Pot*, s. 304.

80 Jelínek, Milan, Svědectví z Kambodže, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 10. 10. 1974, roč. 54, č. 169, s. 7

81 Short, P., *Pol Pot*, s. 287.

4. Vznik a doba fungování Demokratické Kampučie 1975–1978

Druhou fází sledovaného období jsou roky 1975–1978. Jedná se o období vzniku a existence Demokratické Kampučie, tedy státu řízeného Rudými Khmery, ve kterém se odehrávala kambodžská genocida.

Začátek je určen první polovinou roku 1975, kdy byl 17. dubna dobyt Phnompenh Rudými Khmery a byl nastolen komunistický režim.

Koncem této střední fáze je konec roku 1978, kdy byl režim Demokratické Kampučie těsně před zhroucením a světová veřejnost si již plně uvědomovala, že Demokratická Kampučie je řízena a organizována bezprecedentně brutálním a nelidským způsobem a že na území Kambodže docházelo a stále dochází ke genocidě, což dokazovala stále častější svědectví kambodžských uprchlíků. Docházelo také k eskalaci pohraniční roztržky se sousedním Vietnamem, která na podzim 1978 vyvrcholila vietnamskou invazí do Kambodže a později svržením režimu Rudých Khmerů.

Toto sledované období trvá čtyři roky, a přesto je v Rudém právu zmíněno v méně článcích než předchozí období kratší. Celkem se jedná o 168 článků. Z toho 91 v roce 1975, šest v roce 1976, pouhé dva v roce 1977 a 69 v roce 1978.

Největší intenzitu je možné sledovat na počátku roku 1975, kdy ještě probíhá občanská válka, do 17. dubna. Velká pozornost je věnována také vítězství Rudých Khmerů v občanské válce a nastolení nového režimu. Ovšem od května 1975 se zprávy z Kambodže téměř vytrácejí. Důvodem je existence komunistického režimu, který hned od začátku své existence aplikoval brutální metody v rámci svého sociálního experimentu a vše úzkostlivě tajil před světovou veřejností. Celá země byla prakticky odříznuta od okolního světa.

Větší intenzita opět přichází v roce 1978, kdy Rudé právo často informuje o konfliktu Kambodže a sousedního Vietnamu.

Stejně jako v předchozím období, ani v tomto není u většiny článků znám autor a jako výhradní zdroj je uváděna ČTK, ovšem stále se často odvolávají na různé zdroje. Vietnamská tisková agentura (VNA) – 11x, Reuter – 2x, AFP – 2x, UPI – 2x, TASS – 2x, Kambodžská tisková agentura (SPK) – 2x. Objevují se i další agenturní zdroje, každý vždy jednou. Jedná se o: Laoská tisková agentura (LTK), Japonská tisková agentura (KJÓDÓ), AP, Čínská tisková agentura (Nová Čína).

Objevují se i citace či odkazy na zahraniční média, zejména tištěná periodika, ale i rozhlas.

Washington Post – 1x, The Times – 1x, International Herald Tribune – 1x, Financial Times – 1x, Daily Telegraph – 1x, Nham-dan (Vietnam) – 2x, National Review (Thajsko) – 1x, Magyar Hírlap – 1x, Asia week (Honkong) – 1x, Mainstream (Indie) – 1x, Hlas Vietnamu (Vietnam – rozhlas) – 1x.

Opět jen u velice malého počtu článků známe autora, ovšem v poměru k celkovému počtu článků je tento podíl větší. Jedná se opět především o komentáře k aktuálnímu dění od Milana Jelínka (celkem 7x), Milana Mádra (1x). Přidávají se i další autoři, Václav Berdina (1x) a Bohuslav Borovička (2x).

Samostatnou kategorií je potom rozsáhlý článek Marcela Morče, který přináší očitě svědectví kambodžských uprchlíků.

4.1. „Osvobození“ Phnompenhu v dubnu 1975

Začátkem roku 1975 Rudé právo stále informuje o probíhající občanské válce a zhoršující se situaci v obklíčeném Phnompenhu a kolapsu jeho zásobování. Plánem Rudých Khmerů totiž bylo naprosté odříznutí Phnompenhu od všech možných zásobovacích cest, což se jim hned začátkem roku 1975 podařilo.⁸²

82 Short, P. *Pol Pot*, s. 307.

„Útoky na třech strategických místech umožnily vlastencům trvale blokovat řeku Mekong, po které proudí do Phnompenhu až 80 procent zásob. Jak přiznalo i velení Lon Nolovy armády, pohyb zásobovacích konvojů po řece >> je v současné době naprosto vyloučen, což staví město do těžké situace<<“⁸³

Většina zpráv během ledna – března v podstatě konstatuje naprostý rozklad bránící se vládní armády a režimu samotného, které se dostaly do bezvýchodné situace.

„Ministerský předseda phnompenhské >>vlády<< Long Boret byl znovu donucen odložit vytvoření nového kabinetu. Hlavní příčinou je panika, která zachvátila vládnoucí špičky Lon Nolova režimu po zprávách o hroutícím se odporu phnompenhských vojsk proti vlasteneckým oddílům. Většina politiků začíná nyní manévrovat a nechce svazovat svůj osud s rozpadajícím se režimem.“⁸⁴

V první třetině roku, jak se stále zhoršovala pozice vládních jednotek, docházelo také k rozsáhlým evakuacím zahraničních občanů z Phnompenhu. Začátkem roku 1975 se jednalo již jen o zaměstnance zastupitelských úřadů v Phnompenhu.

Tuto evakuaci Rudé právo také reflektuje, a dokonce přináší zprávy z prohlášení Norodoma Sihanuka a Královské vlády, ve kterých jsou vyzýváni všichni cizí občané, aby opustili neprodleně město, protože jim nikdo nedokáže zajistit bezpečnost při dobývání samotného města.

„Sjezd vyzval rovněž všechna zahraniční velvyslanectví a organizace, aby opustily Phnompenh a oblasti, které jsou dočasně pod kontrolou Lon Nolových vojsk, protože Jednotná národní fronta a Královská vláda se

⁸³ Respektovat pařížskou dohodu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 11. 1. 1975, roč. 55, č. 9, s. 7.

⁸⁴ Panika mezi přívrženci Lon Nola, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 19. 3. 1975, roč. 55, č. 66, s. 7.

zříkají veškeré odpovědnosti za bezpečnost pracovníků těchto zastupitelských úřadů a organizací.“⁸⁵

„Velvyslanectví USA v obleženém kambodžském hlavním městě Phnompenhu nařídilo evakuovat v pátek část amerického personálu zastupitelství. Také většina ostatních zastupitelství v obleženém městě doporučila svým občanům opustit Phnompenh co nejdřív“⁸⁶

Pokud se Rudé právo v tomto počátečním období roku 1975 zmiňuje konkrétněji o Lon Nolově vládě, tak se již omezuje zejména na Lon Nola samotného a jeho útěk z Phnompenhu a Kambodže vůbec.

„V Phnompenhu jsou od pátku z příkazu vojenských úřadů uzavřeny všechny veřejné i soukromé školy. Z města tajně prchají vůdci skupiny, která v roce 1970 zorganizovala státní převrat proti Norodmu Sihanukovi. Podle zpráv zahraničních agentur požádal o vízum do Japonska pro sebe a svou rodinu sám Lon Nol.“⁸⁷

„V Phnompenhu bylo oznámeno, že šéf kambodžského režimu Lon Nol v doprovodu svého >>premiéra<< Long Boreta, 17 generálů a dvou desítek politických přívrženců přiletí v úterý na americkou vojenskou základnu Uttapao v Thajsku, aby odtud pokračoval přes Indonésii do USA.“⁸⁸

Pochopitelně největší pozornost byla věnována vojenským akcím, které bezprostředně předcházely dobytí Phnompenhu, a dobytí samotnému.

„Kambodžské vlastenecké síly prorazily zátarasý armády loutkového režimu po celém obvodu obrany Phnompenhu, přiblížily se na půl druhého kilometru k letišti Pochetong a zahájily minometnou palbu na vojenské objekty ve městě. Vzhledem ke kritické situaci režimu Spojené státy

85 Výzva k odstranění Lon Nola, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 1. 3. 1975, roč. 55, č. 51, s. 7.

86 Kritická situace v Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 7. 3. 1975, roč. 55, č. 66, s. 7.

87 Lon Nol chce utéct do Japonska, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 29. 3. 1975, roč. 55, č. 75, s. 7.

88 Lon Nol na útěku, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 1. 4. 1975, roč. 55, č. 76, s. 1.

*v sobotu během několika hodin evakovaly všechny své státní příslušníky z Phnompenhu.*⁸⁹

*„Phnompenhský rozhlas oznámil, že vlastenci v úterý ráno znovu ostřelovali město raketami. Phnompenhští vojáci ustupují a zakopávají se v ulicích. Podle posledních zpráv prolomily vlastenecké jednotky i jižní úsek obranného okruhu Phnompenhu.*⁹⁰

V polovině dubna byla situace vlády Lon Nola již zcela beznadějná a očekávalo se jen, kdy Phnompenh padne. 14. dubna dokonce Rudé právo uveřejnilo zprávu o tom, že byla Francií uznána vláda Norodoma Sihanuka.

*„Francouzská vláda se rozhodla navázat diplomatické styky s Královskou vládou národní jednoty v Kambodži. Oznámilo to v sobotu v Paříži francouzské ministerstvo zahraničních věcí. Komuniké ministerstva zahraničí dodává, že automatickým důsledkem uznání vlády národní jednoty je uzavření velvyslanectví Lon Nolova režimu v Paříži.*⁹¹

Na první pohled nedůležitou informaci přineslo Rudé právo 15. dubna, totiž prohlášení Norodoma Sihanuka, že budoucí vládu přenechá plně v rukou Rudých Khmerů. Vyvrcholil tak dlouhodobý stav, ve kterém byl Sihanuk pouhou tváří občanské války na straně Rudých Khmerů, neměl fakticky žádnou moc a jeho postavení se přes všechny jeho snahy omezilo definitivně na ceremoniální úroveň.⁹²

„Agentura AFP pak o víkendu zveřejnila i interview se Sihanukem, v němž princ prohlásil >>Rozhodně jsem odmítl ujmout se moci v Phnompenhu a vysvětlil jsem, že už jsem převedl ve funkci zákonného šéfa kambodžského státu veškerou vládní odpovědnost na rudé khméry. Spojeným státům jsem

89 Američané uprchli z Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 14. 4. 1975, roč. 55, č. 87, s. 1.

90 Prudké boje o Phnompenh, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 16. 4. 1975, roč. 55, č. 89, s. 1.

91 Američané uprchli z Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 14. 4. 1975, roč. 55, č. 87, s. 1.

92 Short, P., *Pol Pot*, s. 282.

doporučil, aby bez odkladu evakuovaly z Kambodže veškerý personál svého velvyslanectví a všechny americké občany.<<⁹³

17. dubna, v den obsazení Phnompenhu, uveřejnilo Rudé právo naposledy prohlášení Norodoma Sihanuka, tentokrát výzvu k vládni armádě, aby kapitulovala.

„Sihanuk v odpovědi Mezinárodnímu výboru Červeného kříže vyzval >>nejvyšší výbor<< v Phnompenhu, který požádal o zastavení palby, aby okamžitě složili zbraně a kapitulovali před osvobozeneckými jednotkami, které již obsadili mnohé čtvrti Phnompenhu.“⁹⁴

Následující den, s jednodenním zpožděním, přineslo Rudé právo konečně oznámení o obsazení Phnompenhu a o vítězství Rudých Khmerů.

„Kambodžské vlastenecké síly ve čtvrtek osvobodily hlavní město země Phnompenh. V časných ranních hodinách obsadily budovu univerzity, rozhlasu a zaútočily na centrální budovy ve městě. Po jejich obsazení se obrana vojsk reakční kliky zhroutila a v 7 hodin všechny armády loutkového režimu v Phnompenhu kapitulovaly. V 9 hodin ráno vlastenecké jednotky zlikvidovaly poslední ohniska odporu ve městě.“⁹⁵

4.2. Demokratická Kampučie 1975–1978

Následující období po dobytí Phnompenhu je na zprávy velice chudé. Objevuje se jen minimum článků, které přinášejí veřejná prohlášení vlády Rudých Khmerů, které jen minimálně reflektují skutečné dění v zemi. Důležitější je ovšem to, o čem Rudé právo mlčí.

Hned 18. dubna začala „evakuace“ Phnompenhu a dalších měst, o které není v československém tisku v tomto období ani zmínka.

⁹³ Boje v předměstí Phnompenhu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 15. 4. 1975, roč. 55, č. 77, s. 1.

⁹⁴ Sihanukova odpověď, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 17. 4. 1975, roč. 55, č. 90, s. 7.

⁹⁵ Phnompenh osvobozen, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 4. 1975, roč. 55, č. 91, s. 1.

Veškeré městské obyvatelstvo bylo považováno za zkažené, rozmařilé a mělo projít očištěnou prací, ve které se pochopitelně počítalo se ztrátami na životech, protože z této obrody vzejde kambodžský lid nový, silný a lepší. Vláda Rudých Khmerů o evakuaci informovala, ale jen velice stručně a s vysvětlením, že se jedná o nutné opatření z důvodu nedostatku potravin.⁹⁶

Všichni městští obyvatelé byli odvedeni na venkov, zorganizováni do komun, ve kterých měli kádři Rudých Khmerů absolutní moc, rozhodovali o každém detailu života lidí a naprosto bez jakýchkoliv omezení rozhodovali i o životě a smrti. Tyto primitivní podmínky vedly k hladomorům, nemocem a ztráty na životech narůstaly brutálním bitím a nelidským zacházením.

Namísto toho psalo Rudé právo o oslavách v ulicích měst, obnově průmyslu, o plánech na obnovu infrastruktury a celé země. Nelze zde tvrdit, že by se jednalo o záměrné zamlčování faktů, nebo jejich manipulaci. Rudé právo, stejně jako celá řada dalších médií, pouze reflektovalo aktuální prohlášení phnompenhské vlády, která lhala o skutečném dění v Kambodži po celou dobu své existence.⁹⁷

Z mála zpráv, které Rudé právo přineslo v období 1975–1978, lze vyzdvihnout především informaci o nové kambodžské ústavě, která byla ohlášena v prosinci roku 1975 a v platnost vstoupila od 1. ledna 1976. Nová ústava zaváděla nový název státu „Demokratická Kampučie“, ustanovila nový parlament, vlajku, státní znak a hymnu, jejíž slova napsal sám Pol Pot.⁹⁸ V důsledku také vedla k rezignaci krále Norodma Sihanuka a transformaci demokratické Kampučie v republiku, oficiálně v čele s Khieu Samphanem.⁹⁹

„Kambodžské národní shromáždění schválilo na svém zasedání novou ústavu země. Komuniké o zasedání, které vysílal v pondělí phnompenhský

96 Short, P., *Pol Pot*, s. 331.

97 Short, P., *Pol Pot*, s. 336.

98 Dy, K., *A History of Democratic Kampuchea*, s. 22.

99 Chandler D., *Brother number one*, s. 114.

rozhlas, uvádí, že ústava zajistí pro všechny obyvatele Kambodže skutečnou demokracii bez bohatých a chudých. Dokument, který schválilo 300 dělnických, 500 rolnických a 300 vojenských poslanců, prohlašuje Kambodžu za neutrální a neangažovanou zemi.“¹⁰⁰

Další významnější zprávou je jen nenápadný článek ze září 1976, který informuje o tom, že premiér Pol Pot ze zdravotních důvodů odstupuje z funkce a nahradí jej Nuon Chea.

Je to vůbec poprvé, kdy se Rudé právo veřejně zmiňuje o Pol Potovi jako o oficiálním představiteli státu. Nicméně tato výměna na postu ministerského předsedy byla jen politickým manévrem k uklidnění vztahů s Vietnamem, který Nuon Cheu považoval za mnohem spolehlivějšího. Napjaté vztahy s Vietnamem provázely celou dobu existence Demokratické Kampučie, ovšem v roce 1976 ještě Kambodža podle Pol Pota nebyla připravena na vojenské řešení, a tak hledala řešení politické.¹⁰¹

„Předseda vlády demokratické Kambodže Pol Pot byl v pondělí rozhodnutím vlády a shromážděním lidových zástupců uvolněn ze zdravotních důvodů ze své funkce. Oznamil to bangokský rozhlas. Funkcí předsedy vlády byl prozatímně pověřen předseda stálého výboru shromáždění lidových zástupců Nuon Chea“¹⁰²

4.3. Eskalace roztržky s Vietnamem v roce 1978

Protivietnamská politika Kambodže vyvrcholila na jaře roku 1977, kdy Pol Pot vydal příkaz k vojenským akcím na východní hranici. Kambodžská armáda začala ostřelovat vietnamské příhraničí a podnikat ozbrojené nájezdy na vietnamské území.¹⁰³ Což pokračovalo během

100 Nová ústava Kambodže, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 16. 12. 1975, roč. 56, č. 296, s. 7.

101 Short, P., *Pol Pot*, s. 417.

102 Premiér Kambodže uvolněn z funkce, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 28. 9. 1975, roč. 57, č. 231, s. 7.

103 Mosyakov, D., *The Khmer Rouge and the Vietnamese Communists*, s. 33.

celého roku 1977 a 1978, ovšem v první fázi této vojenské roztržky šlo o menší přestřelky a v Rudém právu nebyly nijak reflektovány.

První reflexe přichází až na začátku roku 1978. Spolu s tím přichází i zásadní proměna pohledu na kambodžské události. Od roku 1978 se Rudé právo striktně staví na stranu Vietnamu a oficiální představitelé Kambodži jsou agresory.

Tato změna přichází naráz. Během roku 1977 se v Rudém právu objevuje pouze jeden článek, který informuje o výročí založení Komunistické strany Kambodže, který ovšem nijak nehodnotí vládu Rudých Khmerů.

104

Od začátku roku 1978 se objevují články intenzivněji, a to již s markantně proměněným postojem namířeným proti Rudým Khmerům a rovnou informují o vyhrocené kambodžské agresi vůči Vietnamu, aniž by dříve informovaly o počátcích této agrese. Nicméně rétorika se příliš nemění oproti situaci před rokem 1975 a příliš se neliší od té, která byla užívána v době občanské války na podporu Rudých Khmerů. Proměňují se jen strany. Rudí Khmerové se pomalu stávají „reakčním pročínským režimem“, s nímž nejsou obyvatelé Kambodže spokojeni, a opozice vůči němu se stává „vlasteneckými silami“.

„Vietnamská tisková kancelář v sobotu oznámila, že kambodžské ozbrojené síly znovu porušují svrchovanost a územní nedotknutelnost Vietnamu. V období od 4. do 11. ledna ostřelovala kambodžská vojska v několika případech z kanónů a minometů četné osady ve vietnamských pohraničních provinciích a vstoupila na území vietnamské socialistické republiky. 11. ledna napadly dva kambodžské pluky pozice lidových ozbrojených sil v provincii An-giang a pronikly do hloubky čtyř kilometrů na vietnamské území.“¹⁰⁵

V první polovině roku 1978 Rudé právo pokračuje v reflexi napjatých vztahů mezi Kambodžou a Vietnamem. Hlavním obsahem zpráv v tomto

104 Výročí KS Kambodže, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 3. 10. 1977, roč. 57, č. 233, s. 7.

105 Útoky proti Vietnamu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 16. 1. 1978, roč. 58, č. 13, s. 6.

období je snaha o mírové řešení této situace ze strany Vietnamu a ignorování těchto pokusů ze strany Kambodže.

„Vláda Vietnamské socialistické republiky je ochotna uzavřít s Kambodžou dohodu o vztazích na základě vzájemné úcty a dohodu o hranicích mezi oběma zeměmi, jak již navrhla letos 5. února. Vyzývá vládu demokratické Kambodže, aby kladně odpověděla na tyto návrhy a zasedla k jednacímu stolu v zájmu urovnání otázky hranic a dalších problémů souvisejících se vztahy mezi oběma zeměmi.“¹⁰⁶

Ve druhé polovině roku se do zpráv o vztazích mezi Kambodžou a Vietnamem promítá i zhoršení vztahů mezi Sovětským svazem a Čínou. Čínská lidová republika se ukazuje jako viník a původce kambodžské agrese, je prezentována jako strůjce protivietnamské politiky a Kambodža jen jako „vazal Pekingů“.

„Čína útočí na Vietnam prostřednictvím Kambodže. Cílem nynější návštěvy náměstka předsedy kambodžské vlády pro obranu Son Sena je dohodnout se na koordinaci tohoto útoku. Prohlásil to v pondělí v Pekingu vietnamský velvyslanec v ČLR Nguyen-trong-Vinh.“¹⁰⁷

Krom obecných zpráv o zhoršujících se vztazích mezi Kambodžou a Vietnamem a pozici Číny v nich Rudé právo ve druhé polovině roku 1978 přiostrňuje i rétoriku vůči Rudým Khmerům a Číně a již nepokrytě označuje vládu Rudých Khmerů za kontrarevoluční a krutou a dění v Kambodži otevřeně označuje za genocidu.

„Je všeobecně známo, že hrdinný boj kambodžského lidu byl za nezištné podpory a pomoci vietnamského lidu dovršen velkým vítězstvím dne 17. dubna 1975. Kontrarevoluční skupina Pol Pota a Ieng Seriho však krátce po uplynutí tohoto data začala provádět v Kambodži nejkrutější politiku proti různým vrstvám kambodžského lidu, potlačovala a vraždila neslýchaně barbarsky každého, koho považovala za >>nelojálního<< vůči

106 Dobrá vůle Vietnamu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 8. 4. 1978, roč. 58, č. 83, s. 7.

107 Kambodža s Pekingem proti Vietnamu, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 1. 8. 1978, roč. 58, č. 179, s. 7.

sobě. Proměnila Kambodžu v hotové peklo na zemi, v obrovský koncentrační tábor, potlačila nejzákladnější lidská práva. Široké kruhy světového veřejného mínění odsoudily a odsuzují tuto politiku genocidy, jejíž obětí se stal kambodžský lid.“¹⁰⁸

Důležitou součástí reflexe v Rudém právu na konci roku 1978 jsou různá přímá svědectví kambodžských uprchlíků, kteří rozsáhle vypovídají o nelidském zacházení ze strany Rudých Khmerů. Tato svědectví jsou na podzim roku 1978 celkem tři. Všechna se shodují v tom, že situace v Kambodži je neudržitelná a že podmínky pro život jsou nesnesitelné a po všech stránkách kontrolované Rudými Khmery. Vypovídají také o rozsáhlých čistkách a popravách, které se dějí každý den. Poprvé se také čtenáři Rudého práva mohli dozvědět o skutečném dění v Kambodže po vítězství Rudých Khmerů v roce 1975.

„Autorem tohoto vyprávění je Číňan, kambodžský starousedlík, který žil se svou rodinou v kambodžském hlavním městě Phnompenhu.

–

Vedoucí činitelé režimu vytvořili v krátké době z Kambodže polovojenský tábor, v němž udržují >>pořádek<< neslýchanou hrůzovládou. Nová vláda, v jejímž čele stojí vůdci tzv. rudých Khmerů Pol Pot a Ieng Sary, se drží u moci jen díky politické, hospodářské, vojenské a morální podpoře, které se jí dostává z maoistické Číny.

–

Když chtěli někoho zabít bez soudu, stačilo říct >>z rozkazu nejvyššího vedení<< a člověk byl zastřelen. Všichni proto pokládali >>nejvyšší vedení<< za něco tajuplného a hrůzostrašného. Jednoho dne přišli >>rudí Khmerové<< a všem oznámili >>Na rozkaz nejvyššího vedení musí všichni občané Phnompenhu opustit město<<“¹⁰⁹

108 Vietnamský lid brání svrchovanost své země, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 8. 9. 1978, roč. 58, č. 212, s. 7.

109 Stín maoismu nad Kambodžou (1), *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 10. 10. 1978, roč. 59, č. 239, s. 7.

„Jednou se pohádaly dvě ženy, připlekli se do toho i jejich manželé, a nakonec došlo k rvačce. Přišli vojáci v černém, postavili každého z nich na jiné místo na pálící slunce. Napadlo mě, že pod tímto žhavým slunce jejich hlavy jen těžko zchladnou, ale snad je to přece jen přivede k rozumu. Najednou jsme uslyšeli výstřely ze samopalu. Oba muži na místě padli a jejich manželky křičely zoufalstvím. Těla mužů spadla do řeky a manželky je nemohly ani obejmout.“¹¹⁰

Krom těchto očitých svědectví z území demokratické Kambodže přinášelo Rudé právo také informace o rostoucím odporu kambodžských občanů proti režimu Rudých Khmerů. Hlavním tématem je rostoucí komunita kambodžských uprchlíků ve Vietnamu, která začala organizovat odboj proti Pol Potově vládě. Začátkem prosince byla na území Vietnamu ustanovena Jednotná fronta národní spásy Kambodže, která byla ovšem podporována a organizována vietnamskou vládou.¹¹¹

„Skutečné revoluční a vlastenecké síly Kambodže vyzývají všechen lid k jednotě a k boji za svržení reakční kliky Pol Pota a Ieng Saryho.“¹¹²

Na začátku prosince 1978 zahájila vietnamská armáda invazi do Kambodže¹¹³. O skutečných úmyslech se dá jen spekulovat. Oficiální zprávy hovoří pochopitelně o časově omezené vojenské výpravě za účelem svržení brutálního režimu Rudých Khmerů. Nicméně vietnamská armáda zůstala v Kambodži až do roku 1990.¹¹⁴

Rudé právo ovšem začátek vietnamské invaze zcela ignoruje a veškerou vojenskou aktivitu na území Kambodže koncem roku 1978 připisuje kambodžským povstalcům a Jednotné frontě národní spásy.

„Tváří v tvář hrozbě genocidy kambodžskému lidu, kterou připravuje reakční klika Pol Pota a Ieng Saryho, lid a revoluční vojáci v celé zemi povstali k boji

110 Stín maoismu nad Kambodžou (2), *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 11. 10. 1978, roč. 59, č. 240, s. 7.

111 Short, P., *Pol Pot*, s. 452.

112 Úkoly kambodžské revoluce, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 5. 12. 1978, roč. 59, č. 287, s. 7.

113 Short, P., *Pol Pot*, s. 454.

114 Dy, K., *A History of Democratic Kampuchea*, s. 61.

za opravdovou nezávislost a svobodu Kambodže, zdůrazňuje komentář kambodžské tiskové agentury SPK, který uveřejňuje hanojský tisk.

—

Vietnamská socialistická strana vřele vítá vytvoření kambodžské jednotné fronty národní spásy, která je představitelem opravdových revolučních sil Kambodže, jež povstaly k boji za svržení protilidového režimu, a všemožně podporuje boj kambodžského lidu pod vedením fronty. “¹¹⁵

115 Boj za opravdovou nezávislost, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 12. 1978, roč. 59, č. 298, s. 6.

5. Svržení vlády Rudých Khmerů 1979

Posledním a nejkratším sledovaným obdobím je rok 1979. Na začátku tohoto roku byla svržena vláda Rudých Khmerů a světová veřejnost se v plném rozsahu začala dozvídat podrobnosti z Demokratické Kampučie.

Rudé právo znovu přinášelo zprávy z bojů proti Rudým Khmerům, z osvobození Phnompenhu, a především přináší další svědectví očitých svědků kambodžské genocidy. Reflektován byl i soudní proces s Rudými Khmery a reakce světové veřejnosti na režim Demokratické Kampučie a na jeho svržení.

Během roku 1979 uveřejnilo Rudé právo celkem 120 článků.

Stejně jako v předchozích obdobích i v tomto se Rudé právo odvolává na různé zdroje, byť je jako primární zdroj opět uváděna výhradně ČTK. Jedná se o světové tiskové agentury SPK – 10x, Reuter – 3x, VNA – 1x, Nová Čína – 1x, AP – 1x, Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst (ADN) – 1x, Maďarská tisková agentura (MTI) – 1x, TASS – 1x.

Více než v předchozích obdobích je v roce 1979 odkazováno na zahraniční tisk. L'Humanité – 3x, The New York Times – 1x, La Repubblica – 1x, Unitá – 1x, Wahington Post – 1x, Saint Louis Post – 1x, New York Post – 1x, Meldeka – 1x, Christian Science Monitor – 1x, Stein – 1x, Die Zeit – 1x, Komsomolskaja Pravda – 1x, Pravda – 1x, The Gurdian – 1x, International Herald Tribune – 1x.

Opět je odkazováno i na rozhlasové, či televizní stanice. Hlas Kambodžského lidu – 1x, televize ITV – 1x.

V řadě případů se pak Rudé právo odvolává na „oficiální zdroje VSR“ či „zdroje kambodžské revoluční vlády“.

Stejně jako v předchozích obdobích, i v tomto známe jen v malém procentu článků jméno autora. V roce 1979 je to výhradně „zvláštní zpravodaj“ Bohuslav Borovička, a to celkem v pěti případech.

Rétorika Rudého práva pochopitelně plynule navazuje na rétoriku roku 1978, kdy se zřetelně staví na stranu Vietnamské socialistické republiky a kambodžských vlastenců proti režimu Rudých Khmerů, který je výhradně označován jako „klika Pol Pota a Ieng Saryho“.

V lednu roku 1979 dobyla vietnamská armáda Phnompenh a představitelé Rudých Khmerů utekli z města¹¹⁶. Někteří do Thajska, někteří do Číny a někteří se začali ukrývat v kambodžské jungli.

5.1. Druhé osvobození Phnompenhu

Rudé právo počátkem tohoto roku informuje o pokračujících bojích proti Rudým Khmerům, které připisuje pouze kambodžským povstalcům a uveřejňuje vietnamská prohlášení, která popírají vietnamskou vojenskou intervenci na území Kambodže.

„Mluvčí VSR v prohlášení uvedl, že protivietnamské pomluvy jsou běžnou praxí kambodžské kliky Pol Pota a Ieng Saryho. Tato klika se pokouší oklamat světové veřejné mínění, které vážně odsuzuje její politiku genocidy proti kambodžskému lidu a její agresivní akce v oblasti kambodžských hranic s Vietnamem, jejichž cílem je podpořit expanzivní hegemonistickou politiku pekingských předáků proti vietnamskému lidu.“¹¹⁷

V tomto duchu Rudé právo pokračuje po celý rok a ani náznakem nepřipouští, že by za svržením Rudých Khmerů mohla stát vietnamská armáda.

„Za tohoto stavu bylo zřejmé že iniciátorům zasedání rady nešlo o objektivní posouzení projednávané otázky, ale o pošpinění a křivé obvinění VSR a koneckonců i kambodžského lidu, protože to byl právě on, kdo odstranil vládu tyranů.“¹¹⁸

116 Short, P., *Pol Pot*, s. 465.

117 Vietnam odmítá kambodžské pomluvy, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 5. 1. 1979, roč. 59, č. 6, s. 7.

118 Zmařený pokus o vměšování, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 17. 1. 1979, roč. 59, č. 14, s. 7.

Explicitně je to vyjádřeno především ve chvíli pádu Phnompenhu.

„Kambodžské revoluční ozbrojené síly v neděli v poledne místního času zcela osvobodily kambodžské hlavní město Phnompenh. Oznámila to tisková agentura Kambodžské jednotné fronty národní spásy (KJFNS).“¹¹⁹

5.2. Nová kambodžská vláda a nová Kambodža

Největší pozornost je v měsících po dobytí Phnompenhu věnována nové vládě, proklamacím o novém uspořádání země a programu obnovy. Součástí toho je také kambodžské vypořádání se s událostmi uplynulých let.

„Lidová revoluční rada Kambodže, nejvyšší orgán nově ustanovené lidové moci v zemi, ve čtvrtek v Phnompenhu vyhlásila Kambodžskou lidovou republiku. Kambodžská tisková kancelář SPK zveřejnila při této příležitosti manifest.“¹²⁰

„Jak oznamuje agentura SPK, lidovým výborům samosprávy se hlásí pracovníci elektráren a vodáren, kteří za promaoistického režimu Pol Pota a Ienga Sayryho byli spolu s ostatními vrstvami obyvatelstva deportováni do táborů nucených prací na venkově a nyní po svém návratu se chtějí podílet na obnově normálního života v zemi.“¹²¹

Velká pozornost je také věnována navazování zahraničních vztahů nové kambodžské vlády.

„Kambodžská lidová republika vyšle své stálé zástupce do Organizace spojených národů a jejich specializovaných orgánů. Informoval o tom v telegramu generálního tajemníka OSN ministr zahraničních věcí Kambodžské lidové republiky Hun Sen.“¹²²

119 Phnompenh osvobozen, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 8. 1. 1979, roč. 59, č. 9, s. 1.

120 Kambodža lidovou republikou, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 12. 1. 1979, roč. 59, č. 10, s. 1.

121 Znovu proudí elektrina i voda, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 16. 2. 1979, roč. 59, č. 40, s. 7.

122 Poselství Kambodže do OSN, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 2. 2. 1979, roč. 59, č. 28, s. 7.

V rámci tohoto navazování zahraničních vztahů je největší pozornost věnována návštěvě kambodžské delegace v ČSSR v březnu roku 1979.

„Na pozvání ústředního výboru Národní fronty ČSSR přiletěla ve čtvrtek na přátelskou návštěvu Československa sedmičlenná delegace ústředního výboru Kambodžské jednotné fronty národní spásy, vedená jeho generálním tajemníkem Rosem Samayem.“¹²³

Kromě toho také několikrát Rudé právo informuje o vyslovování podpory nové Lidové republice Kambodža.

Již 18. ledna bylo uveřejněno prohlášení světových komunistických stran, které podporovaly novou vládu. Jednalo se o KS Kanady, KS Japonska, KS Francie, KS Uruguaye, KS Indie, KS Itálie a KS Německé spolkové republiky.¹²⁴

Posledním významným tématem kambodžských zahraničních vztahů byla situace v OSN, kde nová Lidová republika Kambodža nebyla uznána, a to především hlasy Čínské lidové republiky, Spojených států amerických a Spojeného království. Tyto země tak vyjadřovaly protest proti vietnamské intervenci v Kamboži.¹²⁵

„Prosazování Pol Potova režimu v OSN s pomocí Západu, včetně USA a Británie, ukazuje na zcela nemorální podstatu mocenského manévrování kolem Kambodže. V New Yorku jsme byli svědky skličující podívané na země, které z čistě ziskových důvodů podporují obludnou postavu Pola Pota, píše to v úterním úvodníku list The Guardian v souvislosti s hlasováním o Kambodži v OSN.“¹²⁶

Kromě nové vnitropolitické situace a zahraničních vztahů je pochopitelně reflektováno i soudní řízení, které v létě roku 1979 proběhlo v Phnompenhu a jehož cílem bylo vyšetření příčin, průběhu a

123 Kambodžští hosté v ČSSR, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 16. 2. 1979, roč. 59, č. 40, s. 7.

124 Solidarita s lidem Kambodže, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 18. 1. 1979, roč. 59, č. 15, s. 1.

125 Chandler D., *Brother number one*, s. 165.

126 Skličující podívaná, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 26. 9. 1979, roč. 60, č. 227, s. 7.

původců kambodžské genocidy. Pochopitelně šlo jen o formální přelíčení, ve kterém šlo jen o to dát nějakou formu odsouzení hlavních představitelů Rudých Khmerů, kteří tou dobou byli již v bezpečí exilu.

„Lidový revoluční tribunál odsoudil v neděli vedoucí představitele bývalého kambodžského vedení Pola Pota a Ienga Saryho k trestu smrti. Oba byli shledáni vinnými za to, že v době od dubna 1975 do ledna 1979 zapříčinili smrt tří miliónů Kambodžanů. Dále byli shledáni vinnými z vysídlování celých měst, z ničení náboženských, hospodářských a kulturních hodnot, z nahnání velké většiny obyvatelstva do koncentračních táborů, z diskriminace a poprav kambodžských intelektuálů, z rozvratu národního hospodářství a likvidace tradičních rodinných vztahů.“¹²⁷

5.3. Svědectví z Demokratické Kampučie

Zcela samostatnou kapitolu tvoří zprostředkování svědectví o samotné genocidě v demokratické Kampučii.

„Seznam jeho zločinů z doby, kdy byl u moci, zdaleka ještě není úplný. Svědčí o tom zpráva SPK o objevení dalšího hromadného hrobu, který byl v těchto dnech nalezen v provincii Kompongcham, v místě vzdáleném asi 100 kilometrů severovýchodně od Phnompenhu. Oběti, které bylo vůbec možné ještě identifikovat, nesou stopy těžkého mučení. Mají proražené lebky a přelámané kosti. Kolik lidí padlo za obětí Pol Potovu teroru, není ještě známo a vyžádá si ještě dlouhé vyšetřování, zdůrazňuje SPK.“¹²⁸

O největším a nejbrutálnějším vězení Rudých Khmerů, Tuolslengu¹²⁹, tzv. S-21, které bylo vytvořeno v Phnompenhu v budově střední školy, přináší Rudé právo jen jedinou zprávu, která ovšem svým obsahem v závěru roku 1979 definitivně shrnuje období vlády Rudých Khmerů.

¹²⁷ Katani kambodžského lidu odsouzení k trestu smrti, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 20. 8. 1979, roč. 60, č. 195, s. 1.

¹²⁸ Objeven další masový hrob, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 7. 2. 1979, roč. 60, č. 32, s. 7.

¹²⁹ Kiernan, B., *The Pol Pot Regime*, s. 316.

„S postupující normalizací života v osvobozené Kambodži vycházejí postupně najevo další a další zločiny kambodžského Pol Potova režimu. Americký list International Herald Tribune ve zprávě Jima Laurieho z Phnompenhu uvádí, že ve vyhlazovacím táboře Tuolsleng bylo od roku 1975 do konce roku 1978 uvězněno a umučeno nebo popraveno 14 499 lidí. Jen čtyři lidé přežili.“¹³⁰

¹³⁰ Svědectví z tábora smrti, *Rudé právo*, Praha: ÚV KSČ, 22. 12. 1979, roč. 60, č. 302, s. 7.

Závěr

Ve sledovaném období došlo k celé řadě událostí, které přinášeli zcela nové směřování Kambodže. Rudé právo poměrně intenzivně o těchto událostech informovalo a přinášelo velké množství zpráv, které pochopitelně byly ovlivněny ideologickou rétorikou tohoto periodika.

První fázi sledovaného období byla v práci věnována největší pozornost. Jedná se o období, které je i v odborné literatuře nejvíce sledované a je k němu tedy nejvíce zdrojů a tím pádem i větší možnost relevantní komparace s články Rudého práva. Je to způsobeno především účastí Spojených států amerických, které byla v posledních 20 letech věnována velká vědecká pozornost, protože americká intervence v Kambodži není v USA dosud morálně vyřešeným tématem a vzniká mnoho studií, které se snaží co nejvíce zmapovat průběh a důsledky amerického bombardování kambodžského území.

Rudé právo v tomto období stojí jednoznačně na straně Rudých Khmerů, jelikož z probíhajících událostí je velmi snadno identifikovatelné, která válčící strana je pro socialistické země přípustnější. V této fázi se Rudí Khmerové sami prezentují jako osvobozené hnutí bojující za svržení zkorumpovaného režimu. Také americké bombardování svým rozsahem překročilo veškeré předchozí obdobné akce, a proto bylo pro autory Rudého práva jednoduché postavit se na stranu Rudých Khmerů. A byť jednotlivé články na první pohled vypadají jako objektivní a nestranný popis událostí, jsou zde zřejmé sympatie k Rudým Khmerům a odpor vůči Lon Nolovu režimu a americké vojenské intervenci.

Ve druhé fázi se intenzita zmenšuje a Rudé právo se omezuje jen na několik málo zpráv z Kambodži, které ale skutečně ve většině případů nijak nehodnotí a přináší jen obecně dostupná fakta.

Poslední, třetí fáze, přináší naprostý obrat. Společně se zbytkem světa se i Rudé právo staví výhradně proti Rudým Khmerům, protože je již zcela zřejmé, jakým způsobem se události v Kambodži vyvíjejí. Oproti západnímu světu se však Rudé právo v tomto případě staví výhradně

na stranu Vietnamské socialistické republiky, která vede dlouhodobé spory s Kambodžou. Změna postoje vůči Rudým Khmerům přichází naráz a bez jakékoliv postupného vývoje.

Pokud dochází k rozporům mezi informacemi uváděnými v Rudém právu a dnes již známými skutečnostmi, je to ve většině případů zapříčiněno pravděpodobně nedostatkem aktuálních informací, či nekritickým přejímáním zpráv od zúčastněných stran.

Největší pochybnosti vyvstávají v případě vietnamské invaze do Kambodže v roce 1978. Rudé právo tento fakt naprosto opomíjí. Nelze však s určitostí říci, zda jde o záměrnou obranu socialistického státu, který invazi porušuje mezinárodní úmluvy, či jde opět o nedostatek informací a nekritické přejímání zpráv od Vietnamské socialistické republiky, která se opravdu snažila o utajení svých vojenských aktivit a veřejně proklamovala, že se jedná o pouhé pomluvy.

Závěrem je nutno říci, že Rudé právo je v tomto konkrétním případě událostí v Kambodži v celkovém pohledu víceméně přesné a aktuální. Nedochozí k významnému zatajování faktů, nebo k jejich manipulování. Pokud se Rudé právo rozchází s dnes již ověřenými fakty, tak často jen minimálně. Jde-li o významnější rozpory, nelze s určitostí říci, že jde o záměrnou nepravdu, či mystifikaci.

Odstraní-li se tedy ideologický tón, který je ovšem při kritickém přístupu velice snadno rozpoznatelný a extrahovatelný, jedná se o poměrně přesné a obšírné informování o dění v Indočíně. Rudé právo by v takovém případě mohlo sloužit jako nejzákladnější chronologický přehled vzestupu, vlády a pádu režimu Rudých Khmerů pod vedením Pol Pota.

Resumé

This thesis provides a reflection of Khmer Rouge movement, and of their totalitarian regime, as perceived by Czech press, namely *Rudé právo* newspaper, in years 1973 – 1979. Integral part of this text is a research that contains 528 references, including photographs or otherwise related material, caricatures e.g.

The intended goal of the thesis is a comparison of the *Rudé právo* articles with corresponding contemporary academic literature.

The conclusion, based on studying both the primary material and scholarly sources, is that despite obvious ideological constraints and limited availability of information sources, *Rudé právo* was able to provide its readers with reasonably accurate and factually correct news.

Literatura

Primární zdroje

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha: ÚV KSČ, 1973–1979. ISSN 0032-6569.

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>

Mladá fronta: Deník Svazu české mládeže. Praha: Mladá fronta, 1973–1979.

Mladý svět: Časopis pro mládež. Praha: mladý svět, 1973–1979. ISSN 0323-2042.

Sekundární literatura

BECKER, E. When the war was over: Cambodia and the Khmer Rouge revolution, 1st Public Affairs ed. New York: Public Affairs, 606 s.

BRINKLEY, Joel. Cambodia's curse: the modern history of a troubled land. Collingwood, Vic: Black Inc. ISBN 18-639-5527-5.

CHANDLER, David P. *Brother Number One: a political biography of Pol Pot*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1992. ISBN 0813309271.

COURTOIS, Stéphane. *Černá kniha komunismu: zločiny, teror, represe*. Praha: Paseka, 1999. ISBN 8071851957.

ČECHUROVÁ, Jana - Jan RANDÁK. *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. České dějiny (NLN, Nakladatelství Lidové noviny: Ústav českých dějin Univerzity Karlovy). ISBN 978-80-7422-309-9.

DY, Khamboly. *A history of Democratic Kampuchea, 1975-1979*. Phnom Penh, Cambodia: Documentation Center of Cambodia, 2007. ISBN 9995060043.

- KIERNAN, Ben. *The Pol Pot regime: race, power, and genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-79*. New Haven: Yale University, 1996. ISBN 0300070527.
- KONČELÍK, Jakub - Pavel VEČEŘA - Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KOSUT, Hal. *Cambodia and the Vietnam War*. New York: Facts on File, 1971.
- KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3.
- MABBETT, Ian W. – David P. CHANDLER. *Khmerové*. Přeložil Lucie HLAVATÁ, přeložil Lukáš HLAVATÝ. Praha: Lidové noviny, 2000. Dějiny národů. ISBN 80-7106-353-3.
- NOŽINA, Miroslav. *Dějiny Kambodže*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-897-6.
- OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. 2., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9.
- SHAWCROSS, William. *Sideshow: Kissinger, Nixon, and the destruction of Cambodia*. Rev. ed., Touchstone ed. New York: Simon, 1987, 515 p. ISBN 06-716-4103-4.
- SHORT, Philip. *Pol Pot: dějiny zlého snu*. Přeložil Petra ANDĚLOVÁ. Praha: BB/art, 2005. ISBN 80-7341-610-7.
- VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Praha: Grada Publishing, 2015. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80247-4178-9.
- WELTIG, Matthew Scott. *Pol Pot's Cambodia*. Minneapolis, MN: Twenty-First Century Books, c2009, 160 p. ISBN 08-225-8668-1.
- ZELENDÁ, Jiří. *Kambodža*. Praha: Libri, 2009. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-427-2.

Internetové zdroje

OWEN, Taylor – KIERNAN, Ben, Roots of U.S. Troubles in Afghanistan: Civilian Bombing Casualties and the Cambodian Precedent. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus* [online]. 2010, **26**(4) [cit. 2017-02-06].

Dostupné z:

<http://apjif.org/-Taylor-Owen/3380/article.html>

OWEN, Taylor – Ben Kiernan, Bombs Over Cambodia. New information reveals that

Cambodia was bombed far more heavily than previously believed. *The Walrus*

Magazine, 2006.

Dostupné z:

http://migs.concordia.ca/links/documents/Bombs_over_Cambodia_Kiernan.pdf

Pařížské mírové dohody – 1973.

Dostupné z:

http://www.cvce.eu/content/publication/2001/10/12/656ccc0d-31ef-42a6-a3e9-ce5ee7d4fc80/publishable_en.pdf

MOSYAKOV, Dmitri - The Khmer Rouge and the Vietnamese Communists: A History of Their Relations as Told in the Soviet Archives, in. Susan E. Cook, (ed.), *Genocide in Cambodia and Rwanda* Yale Genocide Studies Program Monograph Series No. 1, 2004, p54ff.

Dostupné z:

www.yale.edu/gsp/publications/Mosyakov.doc

Přílohy

Kompletní rešerše článků z let 1973-1979 je přiložena v elektronické podobě, viz. přiložené CD „Přílohy“ na zadní straně práce.